

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ**

DEPARTMENT OF BUSINESS ADMINISTRATION

16/6/2015

Νομικά ζητήματα των πολυεθνικών
επιχειρήσεων

ΜΑΡΙΑ ΔΡΟΓΟΥΤΗ, ΑΜ 332

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ, ΑΜ 310

ΜΑΘΗΜΑ: ΔΙΚΑΙΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΤΣΕΝΕ

ΕΤΟΣ: 2014-2015

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή	2
1. Ανάλυση Πολυεθνικών Επιχειρήσεων (ΠΕ)	3
1.1 Έννοια πολυεθνικής επιχείρησης.....	3
1.2 Η ιστορία των Πολυεθνικών Επιχειρήσεων	5
1.3 Χαρακτηριστικά Πολυεθνικών Επιχειρήσεων.....	6
2. Η προβληματική της ευθύνης των Πολυεθνικών Επιχειρήσεων στο Διεθνές Δίκαιο	8
2.1 Διεθνές Δίκαιο.....	8
2.2 Το σύστημα της αγοράς και το Διεθνές Δίκαιο.....	9
2.3 Το νομικό και ηθικό περιβάλλον των Πολυεθνικών Επιχειρήσεων.....	10
2.3.1 Αθέμιτος ανταγωνισμός και σωστή διακυβέρνηση.....	10
2.3.2 Ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων	13
2.3.3 Περιβαλλοντικά ζητήματα.....	15
2.3.4 Ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης.....	17
3. Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (ΕΚΕ) σύμφωνα με τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) και τη Διεθνή Νομοθεσία.....	18
3.1 Πηγές της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης	18
3.1.1 Δημόσια Διεθνή Όργανα ΕΚΕ	19
3.1.2 Κατευθυντήριες γραμμές ΜΚΟ για την ΕΚΕ.....	22
3.1.3 Εταιρικοί Κώδικες Δεοντολογίας.....	24
3.1.4 Διευθέτηση της ΕΚΕ μέσω της Εθνικής Νομοθεσίας	25
3.2 Βασικές Αρχές της ΕΚΕ.....	26
3.2.1 Ανθρώπινα Δικαιώματα	27
3.2.2 Εργασιακά Δικαιώματα	31
3.2.3 Περιβαλλοντικά δικαιώματα και Αειφόρος Ανάπτυξη	33
4. Σχέση Μητρικής – θυγατρικής εταιρίας σύμφωνα με την Ελληνική νομοθεσία	36
4.1 Η έννοια της συνδεδεμένης επιχείρησης στην Ελληνική νομοθεσία	36
4.2 Η έννοια της «συνδεδεμένης» επιχείρησης με βάση το Νόμο 2190/20.....	36
4.3 Η έννοια της «συνδεδεμένης επιχείρησης» με βάση το νόμο 4172/13.....	37
4.4 Η έννοια «συνδεδεμένης» Επιχείρησης – Προσώπου με βάση το Νόμο 4172/13	38
5. Συμπεράσματα	40
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	41
ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ.....	41
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ.....	41

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια, λόγω της παγκοσμιοποίησης της αγοράς ο αριθμός των πολυεθνικών επιχειρήσεων έχει αυξηθεί ραγδαία, όπως και τα ζητήματα που αφορούν τη σχέση των πολυεθνικών επιχειρήσεων τόσο σε οικονομικό, νομικό, πολιτικό και ηθικό περιβάλλον. Στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε με τις πολυεθνικές επιχειρήσεις και τα νομικά ζητήματα τα οποία προκύπτουν.

Στα παρακάτω κεφάλαια θα γίνει μια ανάλυση της έννοιας, της ιστορίας και των χαρακτηριστικών των πολυεθνικών επιχειρήσεων ώστε να μπορέσουμε σε πρώτο στάδιο να αντιληφθούμε τη θέση τους μέσα στην κοινωνία και τον καθοριστικό ρόλο που έχουν παίζει στο σύγχρονο επιχειρηματικό και οικονομικό περιβάλλον. Εκτενέστερη ανάλυση θα γίνει στα διεθνή και τοπικά νομικά ζητήματα και στην Εταιρική Κοινωνικά Ευθύνη των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Θα εξεταστούν αρχές όπως τα ανθρώπινα, εργασιακά, περιβαλλοντικά δικαιώματα και την αειφόρα ανάπτυξη. Επίσης εξετάζονται τα ηθικά και νομικά ζητήματα των πολυεθνικών επιχειρήσεων σε διεθνές επίπεδο. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στη σχέση μητρικής-θυγατρικής εταιρείας σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία. Τέλος, εξάγονται τα συμπεράσματα της πιο πάνω ανάλυσης.

1. Ανάλυση Πολυεθνικών Επιχειρήσεων (ΠΕ)

1.1 Έννοια πολυεθνικής επιχείρησης

Ο όρος «Πολυεθνική Επιχείρηση» (*Multinational Company - MNC*), τα τελευταία έτη, έχει αρκετές και διαφοροποιημένες ερμηνείες. Συγγραφείς, επιχειρηματίες και πολλοί αναλυτές έχουν χρησιμοποιήσει όρους όπως «Παγκόσμια Επιχείρηση» (*World – Global Enterprise*) ή «Διεθνής Επιχείρηση» (*International Company*) ως συνώνυμες. Σύμφωνα με τον καθηγητή Vernon: «Ο όρος Πολυεθνική Επιχείρηση είναι μερικές φορές θολός και πάντα ανακριβής, αλλά αυτό που έχω κατά νου είναι ένα σύμπλεγμα επιχειρήσεων διαφόρων εθνοτήτων ενωμένες μεταξύ τους κάτω από μία κοινή στρατηγική διοίκησης. Ο ορισμός αυτός είναι ικανός να χαρακτηρίσει εταιρείες όπως τη Ford, την IBM ή τη Philips». Ο καθηγητής Fayerwather ορίζει την πολυεθνική επιχείρηση με μία πιο γενική έννοια σαν «την επιχείρηση εκείνη η οποία δραστηριοποιείται σε πάνω από δύο χώρες. Το μόνο κριτήριο είναι ότι η επιχείρηση εισέρχεται σε διεθνείς δράσεις όπως εξαγωγές, εκχώρηση σε τρίτους ή έλεγχο εργοστασίων στο εξωτερικό». Αυτοί οι δύο ορισμοί είναι παρεμφερείς και προσδιορίζουν την έννοια της διεθνούς επιχείρησης (*International Company*).

Μία άλλη προσέγγιση στην έννοια της πολυεθνικής επιχείρησης είναι αυτή του Behrman (1969) με βάση την οποία βασικό χαρακτηριστικό τέτοιων επιχειρήσεων είναι η προσπάθειά τους να ενοποιήσουν αγορές, διαφορετικών χωρών, σε μία. Μια πολυεθνική αναζητά ευκαιρίες σε πολλές αγορές, παγκοσμίως, και προσπαθεί να χρησιμοποιήσει μία σειρά χαρακτηριστικών της όπως τεχνογνωσία (*know - how*), εξειδικευμένες τεχνικές, παραγωγή σε πολλές περιοχές, συντονισμένο μάρκετινγκ και χρηματοοικονομική διαχείριση με σκοπό να πρωταγωνιστήσει σε αυτές. Οι επικεφαλές των επιχειρήσεων αυτών τις διαχειρίζονται με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε συμμετέχοντας σε διεθνείς αγορές με διαφορετικές κυβερνήσεις να επιτυγχάνουν «ενοποίηση μέσω διαφοροποίησης» (*unity through diversity*).

Η προσέγγιση του Perlmutter (1968) είναι ανθρωποκεντρική και δίνει έμφαση στον διεθνή προσανατολισμό των υψηλόβαθμων στελεχών ως παράγοντα ώστε να χαρακτηριστεί μία επιχείρηση πολυεθνική. Οι επιχειρησιακές απόψεις, των στελεχών αυτών, περί διοίκησης ξένων υπαλλήλων, ιδεών, διεθνών υποκαταστημάτων και του

περιβάλλοντος της χώρα που πρόκειται να επεκταθούν (*host country*) είναι μέτρο του πόσο «πολυεθνική» είναι μία επιχείρηση. Μία πολυεθνική επιχείρηση θα πρέπει να χρησιμοποιεί τα καλύτερα στελέχη ανεξαρτήτως εθνικότητας ώστε να διοικήσουν την επιχείρηση ή μονάδες αυτής, δηλαδή να έχει μία «παγκόσμια» προσέγγιση τόσο στην κεντρική διοίκηση όσο και στη διοίκηση υποκαταστημάτων.

Άλλος ένας ορισμός σύμφωνα με τον Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας & Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) είναι: «Οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε όλους τους τομείς της οικονομίας. Πρόκειται συνήθως για επιχειρήσεις ή άλλες οντότητες εγκατεστημένες σε περισσότερες από μία χώρες και συνδεδεμένες μεταξύ τους έτσι ώστε να μπορούν να συντονίζουν τις δραστηριότητές τους ποικιλοτρόπως. Μία ή περισσότερες από τις οντότητες αυτές μπορεί να είναι σε θέση να ασκεί σημαντική επιρροή στις δραστηριότητες των υπολοίπων, ωστόσο, ο βαθμός αυτονομίας τους στα πλαίσια της επιχείρησης διαφέρει από πολυεθνική σε πολυεθνική. Το κεφάλαιό τους μπορεί να είναι ιδιωτικό, κρατικό ή μικτό.

Επίσης καλό θα ήταν να επισημάνουμε μια σημαντική διαφορά μεταξύ μίας διεθνούς και μίας πολυεθνικής επιχείρησης, κάνοντας την έννοια της τελευταίας πιο κατανοητή. Ο όρος Διεθνής Επιχείρηση (*International Company*) είναι γενικός και αναφέρεται σε επιχειρήσεις με διάφορους βαθμούς διεθνοποίησης στις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες. Μία πολυεθνική επιχείρηση αποτελεί μία υποκατηγορία διεθνούς επιχείρησης. Συγκεκριμένα, μία διεθνής επιχείρηση δραστηριοποιείται σε εισαγωγές- εξαγωγές και σε παροχή αδειών εκμετάλλευσης (*licensing*) της παραγωγής της σε διάφορες χώρες. Πέρα από τα παραπάνω, μία πολυεθνική επιχείρηση έχει έναν διεθνή προσανατολισμό στο μάρκετινγκ, την παραγωγή, τις επενδύσεις και λαμβάνει αποφάσεις βάσει εναλλακτικών λύσεων σε όλον τον κόσμο.

Συμπερασματικά, μπορεί κάποιος να τονίσει στο σημείο αυτό ότι μία επιχείρηση καθίσταται πολυεθνική λόγω πολλών παραγόντων. Σε ένα γενικότερο πλαίσιο, μια επιχείρηση μπορεί να χαρακτηριστεί πολυεθνική όταν λειτουργεί σε διάφορες χώρες μέσω υποκαταστημάτων και θυγατρικών εταιρειών τις οποίες όμως ελέγχει κεντρικά και αποτελεσματικά με μία παγκόσμια προοπτική. Επιπρόσθετα, ο ανθρώπινος παράγοντας παίζει σημαντικό ρόλο στις διεθνείς δραστηριότητες μίας επιχείρησης,

καθώς τα στελέχη θα πρέπει να έχουν κατανοήσει πως η επιχείρησή τους δραστηριοποιείται πέρα από τα φυσικά σύνορα της κεντρικής διοίκησης. Τέλος, πολυεθνικές επιχειρήσεις συναντώνται σε κλάδους όπου χρησιμοποιείται υψηλή τεχνολογία ή παράγονται προϊόντα ή υπηρεσίες τα οποία παρέχουν στην επιχείρηση σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών τους.

1.2 Η ιστορία των Πολυεθνικών Επιχειρήσεων

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1860 άρχισαν να εμφανίζονται οι πρώτες μορφές των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Η εταιρία ραπτικών μηχανών Singer με έδρα τις ΗΠΑ, το 1867 δημιουργεί την παραγωγική της μονάδα στη Γλασκώβη και γίνεται η πρώτη εταιρεία σε παγκόσμιο επίπεδο που πουλά μαζικά ένα προϊόν με κοινή ονομασία. Οφείλουμε να επισημάνουμε πως ο θεσμός των πολυεθνικών επιχειρήσεων ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένος στις ΗΠΑ τις δεκαετίες του 1950 και 1960, όμως μετά των Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο παρατηρήθηκε ραγδαία ανάπτυξη του φαινομένου στην Ευρώπη και την Ιαπωνία οι οποίες κατάφεραν να ανακάμψουν με αποτέλεσμα οι πολυεθνικές να επεκταθούν σε επιπλέον γεωγραφικές περιοχές. Το μερίδιο των πολυεθνικών επιχειρήσεων με έδρα τις ΗΠΑ, όπως αποκαλύπτουν τα στοιχεία των Ηνωμένων Εθνών, παρουσίασε πτώση της τάξης τους 50% από το 1967 έως το 1995. Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις των αναπτυσσόμενων χωρών γνώρισαν ραγδαία ανάπτυξη τη δεκαετία του 1990 και η επικράτηση των πολυεθνικών με έδρα τις ΗΠΑ άρχισε να περιορίζεται.

Πλέον γίνεται εύκολα αντιληπτό στο επιχειρηματικό, οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον, πως η ανάπτυξη των πολυεθνικών επιχειρήσεων είναι ιδιαιτέρως σημαντική τόσο για την ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας όσο και για τη διακίνηση των αγαθών. Ο βαθμός σημαντικότητας αυτών μπορεί να γίνει αντιληπτός ιδίως με το γεγονός ότι το ένα τρίτο των παραγόμενων αγαθών διεθνώς, προέρχεται από τις πολυεθνικές επιχειρήσεις. Επομένως, διαπιστώνουμε πως η ιστορική εξέλιξη και η ανάπτυξή τους έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση της παγκόσμιας οικονομίας.

1.3 Χαρακτηριστικά Πολυεθνικών Επιχειρήσεων

Κοινό χαρακτηριστικό των πολυεθνικών επιχειρήσεων είναι η κεντρική διοίκηση. Δεν παίζει κανένα ρόλο το πόσο μεγάλη είναι μία πολυεθνική, το πόσες θυγατρικές έχει, πόσο διασκορπισμένη να είναι παγκοσμίως, πρέπει όλες οι ενέργειές της να συντονίζονται από ένα κέντρο. Παρότι υπάρχουν αντιρρήσεις σχετικά με το ότι μία θυγατρική επιχείρηση μπορεί να λειτουργεί ως μία αυτοδύναμη επιχείρηση, κάθε θυγατρική λειτουργεί κάτω από ένα καθορισμένο πλαίσιο ενεργειών προερχόμενο από την κεντρική διοίκηση. Συνεπώς, μία θυγατρική επιχείρηση δεν αξιολογείται αποκλειστικά για τα αποτελέσματά της ως αυτοδύναμη μονάδα αλλά και για τη συνεισφορά στην ανάπτυξη της μητρικής. Η κεντρική διαχείριση κατέστη δυνατή μετά τη δεκαετία του 1950 και αυτό λόγω του γεγονότος ότι από τότε οι αεροπορικές πτήσεις άρχισαν να γίνονται πιο αξιόπιστες, η επικοινωνία μεταξύ διαφορετικών σημείων του πλανήτη πιο άμεση και τέλος η επανάσταση με τη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών με τους οποίους ήταν δυνατή η αποθήκευση μεγάλου όγκου πληροφοριών.

Μία επιχείρηση, για να χαρακτηριστεί πολυεθνική, θα πρέπει ένα μεγάλο ποσοστό των επενδύσεών της να λαμβάνουν χώρα εκτός συνόρων. Συνεπώς, ένα μεγάλο ποσοστό, αντίστοιχα, των πωλήσεών της και των κερδών της να προέρχονται από διεθνείς δραστηριότητες. Ένα ποσοστό επενδύσεων σε άλλες χώρες της τάξης του 20%, περίπου, θεωρείται το ελάχιστο έτσι ώστε μία επιχείρηση να χαρακτηριστεί πολυεθνική. Για αυτόν τον λόγο αλλάζει ο τρόπος σκέψης των διοικούντων προς έναν διεθνή προσανατολισμό της επιχείρησης.

Ένα ακόμη σημαντικό χαρακτηριστικό των πολυεθνικών επιχειρήσεων είναι η λειτουργία μονάδων παραγωγής διεθνώς. Οι μονάδες αυτές μπορεί να είναι από μεγάλα εργοστάσια ή και ολοκληρωμένες επιχειρηματικές μονάδες. Για τη δημιουργία και τη λειτουργία τέτοιων μονάδων, μία επιχείρηση διαχέει τεχνολογία, τεχνογνωσία, διοίκηση και κεφάλαια σε διεθνείς δραστηριότητες. Μία τέτοια κίνηση απαιτεί αυξημένες διοικητικές ευθύνες και μεγαλύτερη προσοχή σε θέματα μάρκετινγκ, χρηματοοικονομικών, έρευνας και ανάπτυξης (*Research and Development – R&D*), σχέσεων με τις εγχώριες κυβερνήσεις, εργασιακών σχέσεων και παραγωγής. Επιπρόσθετα, μία επιχείρηση με διεθνή παραγωγή μπορεί να

προχωρήσει και σε επιπλέον δραστηριότητες όπως εισαγωγές, εξαγωγές, παροχή αδειών εκμετάλλευσης, πώληση τεχνολογίας και υπηρεσιών ανάλογα, πάντα, με τις προοπτικές της διοίκησης.

Μια πολυεθνική εταιρία (*MNC*) έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: ¹

- Διατηρεί μια παραγωγή, μια συνέλευση, τις πωλήσεις, ή την παρουσία υπηρεσιών σε δύο ή περισσότερες χώρες.
- Μια ιδιαίτερη μερίδα των πωλήσεών της, τα κέρδη, και τα προτερήματα προέρχονται από τις διεθνείς δραστηριότητές της. Παραδείγματος χάριν, έχει προταθεί ότι όταν αποτελούν οι διαδικασίες σε άλλες χώρες 35 τοις εκατό των πωλήσεων και των κερδών, μια οργάνωση θεωρείται πολυεθνικός. Επίσης έχει προταθεί ότι μια οργάνωση γίνεται πολυεθνική όταν είναι 20 τοις εκατό των προτερημάτων του σε άλλες χώρες.
- Εξετάζει τις ευκαιρίες σε όλο τον κόσμο, ακόμα κι αν μπορεί να μην κάνει επιχειρήσεις σε κάθε περιοχή και χώρα του κόσμου.
- Έχει μια παγκόσμια προοπτική και έναν προσανατολισμό στη διευθυντική λήψη απόφασης. Με άλλα λόγια, η οργάνωση λαμβάνει τις διευθυντικές αποφάσεις σχετικά με τη χρήση των πόρων της - κεφάλαια, τεχνολογία, και επιχειρησιακή τεχνογνωσία - σε σφαιρική βάση.

¹ <http://applications-of-strategic-management.24xls.com/el105>

2. Η προβληματική της ευθύνης των Πολυεθνικών Επιχειρήσεων στο Διεθνές Δίκαιο

2.1 Διεθνές Δίκαιο

Οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται στη διεθνή αγορά υπόκεινται σε διμερείς και πολυμερείς συνθήκες και στους νόμους που επικρατούν στην εκάστοτε χώρα υποδοχής. Επίσης, οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται στις χώρες υποδοχής συχνά είναι υποχρεωμένες να συμμορφώνονται και να εφαρμόζουν τους νόμους της χώρας προέλευσής τους. Εκτός από το δικαίωμα να εφαρμόζουν τους νόμους εντός της επικράτειάς τους, τα κράτη διατηρούν το δικαίωμα να εφαρμόζουν τους νόμους που ισχύουν για τους πολίτες, οπουδήποτε και αν βρίσκονται ή δραστηριοποιούνται. Αυτό σημαίνει πως για τις πολυεθνικές που έχουν την έδρα τους στις ΗΠΑ, οι νόμοι για τα ίσα εργασιακά δικαιώματα και τις ίσες ευκαιρίες απασχόλησης και οι νόμοι κατά της δωροδοκίας και του μονοπωλίου εφαρμόζονται και στις εγκαταστάσεις των εταιρειών τους που βρίσκονται στο εξωτερικό.

Τι συμβαίνει όμως όταν δεν υπάρχουν σαφή όροι, περιορισμοί και κανόνες; Όταν μια πολυεθνική επιχείρηση εισάγει ένα νέο είδος επιχείρησης σε μια αγορά, μπορεί να μην υπάρχουν πρότυπα και κανόνες που θα πρέπει να ακολουθήσει. Επίσης, όταν οι πολυεθνικές δραστηριοποιούνται στα αναπτυσσόμενα κράτη, όπου συνήθως υπάρχουν ασθενή ρυθμιστικά καθεστώτα, αδυνατούν να εφαρμόσουν τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα σχετικά με την εργασία, την προστασία του περιβάλλοντος και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία τοπικού ανταγωνισμού και την αντίδραση των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) με άμεση επίπτωση την απώλεια φήμης της επιχείρησης ή και ακόμη την ικανότητα να εδραιωθεί και να λειτουργήσει στη χώρα υποδοχής. Επίσης, η πολυεθνική επιχείρηση, παραλείποντας να δώσει βάση σε τέτοιες ηθικές προκλήσεις, μπορεί να την οδηγήσει σε ποινικές διώξεις είτε στην χώρα καταγωγής είτε στην χώρα προορισμού. Σε άλλες περιπτώσεις, οι αστικές αγωγές μπορεί να δημιουργήσουν προβλήματα ευθύνης της πολυεθνικής και να αποδειχθούν σημαντικά εμπόδια για την ανάπτυξη και εδραίωση της επιχείρησης στην χώρα υποδοχής.

2.2 Το σύστημα της αγοράς και το Διεθνές Δίκαιο

Ο καπιταλισμός έχει πολλές μορφές, αλλά όλες οι εκφάνσεις του συνοψίζονται στην έννοια της “ελεύθερης αγοράς”, σύμφωνα με την οποία η ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών μέσα στο οικονομικό σύστημα γίνεται ελεύθερα, με ελάχιστη παρέμβαση της κυβέρνησης. Έτσι, η αγορά, δίνει ένα άριστο επίπεδο αγαθών και υπηρεσιών στην κοινωνία. Η ηθική του εν λόγω συστήματος εξαρτάται από την εφαρμογή εννοιών όπως η ελεύθερη βούληση, η συγκατάθεση, η επιλογή, ο ορθολογισμός, ο ανταγωνισμός και η αξία.

Οι οικονομολόγοι, υποστηρίζουν ότι σε μια τέλεια ανταγωνιστική αγορά οι αρνητικές εξωτερικότητες εκλείπουν, τα δημόσια αγαθά είναι επαρκή και υπάρχουν χαμηλά εμπόδια εισόδου στην αγορά. Οι αρνητικές εξωτερικότητες, είναι το κόστος που επωμίζονται οι άνθρωποι ή οι επιχειρήσεις από τις πράξεις τρίτων (ατόμων ή επιχειρήσεων), όπως για παράδειγμα η μόλυνση του νερού από τα λήμματα ενός εργοστασίου. Τα δημόσια αγαθά που είναι απαραίτητα για τη σωστή λειτουργία του συστήματος της ελεύθερης αγοράς, περιλαμβάνουν ένα σύστημα επίλυσης διαφορών μέσω δικαστηρίων και θεσπισμένων κανόνων δικαίου, ένα σύστημα για την προστασία της προσωπικής και ακίνητης περιουσίας καθώς επίσης και φυσικές υποδομές που μπορούν να υποστηρίξουν και να ενισχύσουν τη διασυνοριακή διακίνηση των εμπορευμάτων. Τα εμπόδια για την είσοδο σε μία αγορά μπορεί να είναι είτε δημόσια, όπως η φορολογία, είτε ιδιωτικά όπως τα μονοπώλια και τα καρτέλ που εμποδίζουν τον ανταγωνισμό.

Για πολλούς λόγους, όπως πολιτικούς και οικονομικούς, οι κυβερνήσεις ακόμη και των ανεπτυγμένων χωρών, δεν έχουν καταφέρει να ακολουθήσουν να εναρμονίσουν τις πρακτικές και τις πολιτικές τους με τις βασικές αρχές του τέλειου ανταγωνισμού που αναφέρθηκαν προηγουμένως. Αυτό είναι που αποκαλούν οι οικονομολόγοι “αποτυχία της αγοράς”. Ακόμη και στις ΗΠΑ, όπου υπάρχει εδραιωμένο νομικό καθεστώς για τις επιχειρήσεις, εξακολουθούν να υπάρχουν αρνητικές εξωτερικότητες, μη ανταγωνιστική συμπεριφορά και έλλειψη επαρκούς πληροφόρησης.

Το διεθνές δίκαιο με την έλλειψη νομοθετικού πλαισίου, δίνει τη δυνατότητα στις επιχειρήσεις προκειμένου να αυξήσουν την κερδοφορία τους να παραβιάσουν τις

αρχές της ελεύθερης αγοράς. Επομένως, λόγω του γεγονότος ότι ακόμη οι πολυάριθμοι νόμοι των ΗΠΑ, σε συνδυασμό με τους Ευρωπαϊκούς νόμους περί ανταγωνισμού, δεν μπορούν να περιορίσουν τις κερδοσκοπικές δράσεις των πολυεθνικών επιχειρήσεων θα πρέπει να εξετάσουμε πως το νομικό και ηθικό περιβάλλον επηρεάζει τη δράση τους.

2.3 Το νομικό και ηθικό περιβάλλον των Πολυεθνικών Επιχειρήσεων

Όπως έχει αναφερθεί και πιο πάνω, κάθε επιχείρηση που δραστηριοποιείται διεθνώς έρχεται αντιμέτωπη με νομικά και ηθικά ζητήματα. Η πολυεθνική επιχείρηση αντιμετωπίζει νομικά ζητήματα που προέρχονται από την χώρα καταγωγής, τη χώρα υποδοχής, περιφερειακούς κανονισμούς και οδηγίες, διμερείς και πολυμερείς συνθήκες καθώς επίσης και διεθνή πρότυπα. Τα ηθικά ζητήματα σε συνδυασμό με τη νομοθεσία, προσθέτουν ένα ακόμη επίπεδο πολυπλοκότητας στη διοίκηση της εταιρίας, ειδικότερα όταν βρίσκεται σε ένα άγνωστο περιβάλλον. Τα ήδη των ηθικών ζητημάτων με τα οποία έρχονται αντιμέτωπες οι πολυεθνικές εταιρίες είναι τέσσερα :

1. Αθέμιτος ανταγωνισμός και σωστή διακυβέρνηση
2. Ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
3. Περιβαλλοντικά ζητήματα
4. Ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης

Με την ανάλυση των πιο πάνω ηθικό ζητημάτων, θα μπορέσουμε να έχουμε μια καλύτερη εικόνα σχετικά με τη δράση των πολυεθνικών επιχειρήσεων στο διεθνές περιβάλλον και την καταστράτηγηση ή μη του νομοθετικού πλαισίου.

2.3.1 Αθέμιτος ανταγωνισμός και σωστή διακυβέρνηση

Ο αθέμιτος ανταγωνισμός και η σωστή διακυβέρνηση αποτελούν ένα από τα πιο σύγχρονα ζητήματα που έχουν να αντιμετωπίσουν οι πολυεθνικές επιχειρήσεις. Πρακτικές όπως η δωροδοκία, η αποφυγή της φορολόγησης αποτελούν συχνά φαινόμενα με τα οποία έρχονται αντιμέτωπες τόσο οι ίδιες οι πολυεθνικές όσο και οι χώρες στις οποίες αυτές δραστηριοποιούνται.

Η δωροδοκία υπονομεύει τον ανταγωνισμό και μάλιστα με τον πιο άμεσο και δυνατό τρόπο. Για παράδειγμα, η αμερικάνικη εταιρία WS Kirkpatrick κέρδισε τον διαγωνισμό και υπέγραψε μία κρατική σύμβαση στη Νιγηρία το 1981, με τη δωροδοκία ενός δημόσιου υπαλλήλου, ενώ την ίδια χρονική στιγμή η ανταγωνιστική προσφορά της αμερικάνικης εταιρίας Environmental Tectonics δεν εξετάστηκε ποτέ. Συμπεραίνουμε λοιπόν, πως η ποιότητα και το κόστος δεν λήφθηκαν υπόψη κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, αλλά ο καθοριστικός παράγοντας ήταν η δωροδοκία. Δεδομένου ότι και οι δύο εταιρίες ήταν εγκατεστημένες στην Αμερική, στη συγκεκριμένη περίπτωση εφαρμόζονται οι νόμοι της Αμερικής κατά της απάτης, καθώς παραβιάστηκαν οι βασικές αρχές του ανταγωνισμού. Αν και η πράξη αυτή και η ανάληψη του έργου δημιουργεί αξία για την δωροδοκούμενη εταιρία, η αγορά διαστρεβλώνεται, καθώς προσφέρεται ένα κατώτερο προϊόν, σε υψηλότερη τιμή προκειμένου να καλυφθεί το κόστος της δωροδοκίας. Επιπλέον, ο ανταγωνισμός με βάση την αξία αποθαρρύνεται. Το υψηλό κόστος για ένα κατώτερης ποιότητας αγαθού ή υπηρεσίας για τις κυβερνήσεις αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα που υπονομεύει την εμπιστοσύνη τόσο της δημοκρατίας όσο και του καπιταλισμού. Βέβαια, ακόμη και σήμερα η δωροδοκία παραμένει μια ισχυρή δύναμη στην παγκόσμια επιχειρηματική αγορά.

Επειδή, η υπονόμηση των ανταγωνιστικών προσφορών σε κρατικά συμβόλαια υπονομεύει την αποτελεσματικότητα και την ηθική του καπιταλισμού, είναι απολύτως σαφές ότι η διεθνής επιχείρηση απαιτεί χρηστή ρυθμιστική εποπτεία στον τομέα αυτό. Απαιτείται, λοιπόν, εποπτεία με αντικειμενικότητα η οποία να μην είναι άκρως πολιτικοποιημένη. Οι κρατικές συμβάσεις που δεν είναι αποτέλεσμα ανταγωνισμού αλλά έχουν εγκριθεί από τις δημόσιες αρχές βάσει ιδιωτικής πολιτικής ή δωροδοκίας, δημιουργούν συγκρούσεις που υπονομεύουν την οποιαδήποτε είδους εποπτεία. Οι πρακτικές αυτές παράγουν μια εκδοχή του καπιταλισμού στην οποία ο ανταγωνισμός καταστρατηγείται, οι εξωτερικότητες έχουν αφαιρεθεί ανεξέλεγκτες, οι φόροι δεν εισπράττονται, και στην οποία ανεπαρκή κεφάλαια είναι διαθέσιμα για τη δημιουργία των απαραίτητων δημόσιων αγαθών που είναι αναγκαία να υποστηρίξουν μια καλά οργανωμένη, ανταγωνιστική αγορά.

Ένα ακόμη ζήτημα που υπονομεύει τη δημιουργία σωστής διακυβέρνησης είναι η τιμολόγηση και η αποφυγή φορολογίας. Στόχος των πολυεθνικών επιχειρήσεων είναι το κέρδος και η στρατηγική τους διαμορφώνεται έχοντας ως απώτερο σκοπό τη

δημιουργία αξίας για τους μετόχους, ανεξάρτητα με τις πρακτικές που θα ακολουθήσουν για να το πετύχουν. Έτσι όταν μια εταιρεία δεν πληρώνει την ανάλογη φορολογία δεν στερεί απλώς τα φορολογικά έσοδα από τις κυβερνήσεις, αλλά στερεί και οποιαδήποτε είδους προσπάθεια των κυβερνήσεων για την εφαρμογή νόμων και κανόνων, και ειδικότερα όταν η πρακτική αυτή διαδίδεται ευρέως, γίνεται ακόμη πιο δύσκολη η δημιουργία ενός συστήματος καλής δημόσιας διακυβέρνησης.

Η μελέτη του Raymond Baker, δείχνει πως οι πολυεθνικές επιχειρήσεις αποφεύγουν τη φορολόγηση μεταξύ ΗΠΑ και Ευρώπης χρησιμοποιώντας λογιστικά τεχνάσματα και τις τιμές μεταβίβασης (τιμολόγηση). Ο Baker, χαρακτηριστικά αναφέρει πως το φαινόμενο της φοροδιαφυγής ενισχύεται με τις λάθος τιμολογήσεις, τις τιμές μεταβίβασης, τους φορολογικούς παράδεισους και όλο το χάσμα των τεχνικών και των δομών που υποστηρίζουν αυτές τις πρακτικές. Επίσης ο Baker , επισημαίνει ότι ενώ οι χαμηλοί φορολογικοί συντελεστές ενισχύουν την οικονομική ανάπτυξη, η φοροδιαφυγή υπονομεύει το κράτος δικαίου και την ηθική έννοια της διαφάνειας που είναι ζωτικής σημασίας για τις οργανώσεις και την κοινωνία. Δεν είναι τυχαίο, πως ο Baker υπογραμμίζει ότι οι πολυεθνικές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν τις ίδιες υπεράκτιες εγκαταστάσεις, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι αυτές οι πρακτικές απειλούν το παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα και την έννοια της ελεύθερης αγοράς, οι οποίες απειλές λαμβάνουν χώρα στους λεγόμενους φορολογικούς παραδείσους, όπου δραστηριοποιούνται οι πολυεθνικές.

Με αφορμή όσα αναφέρθηκαν προηγουμένως συμπεραίνουμε ότι οι επιχειρήσεις θα πρέπει να αποτελούν μέρος της δημιουργίας και διατήρησης της κοινωνίας στην οποία προάγεται η ηθική και η ορθή λειτουργία της νομοθεσίας και των κανόνων που ενισχύουν τον ανταγωνισμό και την ελεύθερη αγορά. Επομένως, αν δημιουργηθεί ένα ισχυρό σύστημα που βασίζεται στην ηθική και τη νομοθεσία, καμία πολυεθνική επιχείρηση δεν θα μπορεί να υπονομεύσει την αποτελεσματική δημόσια διακυβέρνηση, μέσω της φοροδιαφυγής, του αθέμιτου ανταγωνισμού και της δωροδοκίας.

2.3.2 Ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Ενώ τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι μια έννοια χωρίς συγκεκριμένη μορφή, υπάρχει μια σειρά από διεθνείς συνθήκες, συμβάσεις και δικαστικές αποφάσεις που υποδεικνύουν τον τρόπο με τον οποίο οι επιχειρήσεις θα πρέπει να συμπεριφέρονται στους εργαζομένους, να σέβονται τα εργασιακά δικαιώματα και τους ανθρώπους στις κοινωνίες στις οποίες δραστηριοποιούνται. Για παράδειγμα, τα Ηνωμένα Έθνη έχουν επικυρώσει έναν σημαντικό αριθμό διεθνών συμβάσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Universal Declaration on Human Rights-1948), το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights-1966), το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (International Covenant on Civil and Political Rights-1966), τη Διεθνή Σύμβαση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination-1965), και τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (the Convention on the Rights of the Child-1989). Επιπλέον, πολλές εταιρείες έχουν συμφωνήσει να εφαρμόζουν εθελοντικούς κώδικες συμπεριφοράς όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως είναι οι Αρχές του Ισημερινού (Equator Principles) και ο Κώδικας Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου συμπεριφοράς για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Ακόμη και αν δεν υπάρχουν τέτοιες συμβάσεις και κατευθυντήριες γραμμές, οι επιχειρήσεις όταν δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό αντιλαμβάνονται πως ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι αναγκαίος για την προστασία των επενδύσεών τους. Για παράδειγμα, η εταιρία Talisman Energy Inc., μια канаδική εταιρία πετρελαίου, επιδίωξε την επέκτασή της διεθνώς στη δεκαετία του 1990 και εξαγοράζοντας την Arakis Energy. Επειδή, η παραγωγή πετρελαίου στο Σουδάν ξεπέρασε τις προσδοκίες η Talisman έγινε Η κορυφαία εταιρία παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου του Καναδά. Ωστόσο, η τιμή της μετοχής δεν αντικατοπτρίζει αυτή την επιτυχία, καθώς η τιμή της μειώθηκε 11 % μόλις εισήλθε στην αγορά του Σουδάν, και παρέμεινε ασταθής μέχρι το Μαρτίου του 2003, όταν πούλησε το μερίδιό της.

Η αποσύνδεση μεταξύ της επιτυχίας των δραστηριοτήτων εκμετάλλευσης κοιτασμάτων πετρελαίου της Talisman του Σουδάν και η γρήγορη έξοδος της από τη χώρα έγκειται στην αδυναμία της να αναγνωρίσει την ανάγκη για μια «Κοινωνική» άδεια λειτουργίας στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Ενώ Talisman είχε μια νομική άδεια από την κυβέρνηση να λειτουργήσει, αγνόησε τις ανάγκες και τις ανησυχίες λαού στις περιοχές που δραστηριοποιούνταν. Προκειμένου η Talisman να προχωρήσει σε εξόρυξη πετρελαίου οι κάτοικοι των περιοχών θα έπρεπε να φύγουν από τις πατρίδες. Η κυβέρνηση του Σουδάν χρησιμοποίησε αυτό το γεγονός ως μια ευκαιρία για να αυξήσει τις προσπάθειές της για να εκτοπίσει το μη-μουσουλμανικό πληθυσμό στο νότιο τμήμα της χώρας, πολλοί από τους οποίους σκοτώθηκαν ή ακρωτηριάστηκαν καθώς η κυβέρνηση έκαψε τα πάντα για να εξασφαλίσει ότι οι Χριστιανοί δεν θα επιστρέψουν στην περιοχή. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι περισσότεροι κάτοικοι των περιοχών να συνδέσουν την είσοδο της Talisman στην περιοχή τους με αυτό το γεγονός.

Η Κυβέρνηση του Σουδάν εκμεταλλεύτηκε τα έσοδα από την Talisman ώστε να αυξήσει τη στρατιωτική της δύναμη με αποτέλεσμα να αυξηθούν οι συγκρούσεις και η βία στην γύρω περιοχή. Έτσι η Talisman, εμφανίστηκε να είναι υπεύθυνη για την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Δέχθηκε νομική επίθεση από ΜΚΟ (Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις) για την υποβοήθηση και τη συνέργεια των πράξεων της Κυβέρνησης. Η δίκη τελικά απορρίφθηκε, αλλά ο χρόνος και τα έξοδα της επιχείρησης και κυρίως η αμφισβήτηση και η αρνητική δημοσιότητα συντέλεσαν στην έξοδο της επιχείρησης από τη χώρα και στη συνεχή μείωση της τιμής της μετοχής της.

Επομένως, μπορούμε να συμπεράνουμε πως ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τόσο μέσα στην επιχείρηση όσο και στο περιβάλλον στο οποίο αυτή δραστηριοποιείται, είναι ζωτικής σημασίας. Η καταστρατήγηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον είναι ένα φαινόμενο που αν και συνεχίζει να υφίστανται, θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη από τις πολυεθνικές εταιρίες που επιλέγουν να δραστηριοποιηθούν σε ξένες χώρες. Η νομοθεσία των χωρών πλέον έχει δώσει πολύ μεγάλη βαρύτητα στα δικαιώματα των εργαζομένων και έτσι για να μπορέσει να πετύχει και να διατηρηθεί μια επιχείρηση χωρίς κανένα νομικό κόστος, θα πρέπει να ακολουθεί πιστά τους κανόνες της εκάστοτε χώρας.

2.3.3 Περιβαλλοντικά ζητήματα

Για το περιβάλλον, υπάρχουν ελάχιστες διεθνείς δεσμευτικές συνθήκες. Τα περιβαλλοντικά πρότυπα και οι κανονισμοί διαφέρουν σημαντικά από χώρα σε χώρα. Το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ, το οποίο περιορίζει δραστικά τις εκπομπές χλωροφθορανθράκων στην στρατόσφαιρα, είναι μια αξιοσημείωτη εξαίρεση. Έτσι, οι εταιρείες μπορούν να εκμεταλλευτούν τα επιεική πρότυπα, ή την έλλειψη επιβολής αυτών στη χώρα υποδοχής, με αποτέλεσμα να τους ενδιαφέρει περισσότερο το κέρδος και μετά η περιβαλλοντική επιβάρυνση του πλανήτη.

Είναι προφανές ότι οι ισχύουσες νομοθεσίες, εθνικές και διεθνείς, δεν έχουν επαρκώς καλύψει τα περιβαλλοντικά προβλήματα που μαστίζουν τον πλανήτη. Οι εταιρίες μπορούν έτσι να επωφεληθούν από: την υπεραλίευση των ωκεανών, την εμπορία απειλούμενων ειδών ή την αιχμάλωσή τους για την "επιστημονική έρευνα", τη δημιουργία και την πώληση των προϊόντων που δημιουργήθηκαν από νέες τεχνολογίες στην αγορά πριν την αξιολόγηση του κινδύνου που μπορεί να προκαλέσουν, τη βαριά χρήση των ορυκτών καυσίμων (χωρίς να υπάρχουν περιορισμοί σε τυχόν ανώτατα όρια για τις δραστηριότητες αυτές), με τη χρήση χημικών ουσιών ή βιομηχανικές διεργασίες σε αναπτυσσόμενες χώρες, με τρόπο που θα πρέπει να απαγορεύεται σε αναπτυσσόμενες χώρες, και την καταστροφή των τροπικών δασών για την υψηλή εμπορευσιμότητα ξύλο.

Δεδομένου ότι δεν υπάρχει ισχυρή ρυθμιστική εποπτεία, οι πολυεθνικές επιχειρήσεις πολύ συχνά συμμετέχουν δε τέτοιου είδους δραστηριότητες. Για παράδειγμα, μία πετρελαϊκή εταιρεία που βρίσκεται στις ΗΠΑ και μολύνει το έδαφος μιας άλλης χώρας μπορεί να κατηγορηθεί για αδικοπραξία, είτε λόγω αμέλειας είτε λόγω σκόπιμης αδικοπραξίας. Αυτή ακριβώς ήταν και η περίπτωση της Texaco, η οποία προχώρησε σε γεώτρηση πετρελαίου στο Εκουαδόρ η οποία φέρεται να διέρρευσε 16.8 χιλιάδες γαλόνια πετρελαίου άμεσα στο περιβάλλον, και άφησε πίσω του 600 ανοιχτούς λάκκους αποβλήτων. Το 1993, πολίτες του Εκουαδόρ πολιτών προχώρησαν σε αγωγή σε ομοσπονδιακό δικαστήριο των ΗΠΑ κατά της Texaco και, το 1994, οι πολίτες του Περού ομοίως. Οι δύο καταγγελίες ισχυρίστηκαν ότι, μεταξύ 1964 και 1992, οι εργασίες του πετρελαίου την Texaco μόλυνε τα τροπικά δάση και

τα ποτάμια στον Ισημερινό και το Περού, με αποτέλεσμα την περιβαλλοντική ζημία και βλάβες στην υγεία των ανθρώπων που ζουν στην περιοχή. Και οι δύο αγωγές απορρίφθηκαν από το ομοσπονδιακό δικαστήριο των ΗΠΑ το 2002 καθώς υποστήριξαν πως το δικαστήριο του Εκουαδόρ ήταν πιο κατάλληλο για να εκδικάσει την υπόθεση. Για την επίτευξη αυτού απόλυση, η Texaco υποστήριξε ότι το δικαστήριο του Εκουαδόρ ήταν «διαθέσιμα και επαρκή» για την εκδίκαση της υπόθεσης και, το 2003, η δίκη μεταφέρθηκε εκεί.

Από πλευράς του το δικαστήριο του Εκουαδόρ θεώρησε υπεύθυνη τη Chevron, η οποία κατείχε την Texaco και όρισε μια επιστημονική ομάδα εμπειρογνομόνων για να εξετάσουν τη μολυσμένη περιοχή. Στις αρχές του 2008, ένας ανεξάρτητος εμπειρογνώμονας πρότεινε στο δικαστήριο ότι η Chevron πρέπει να πληρώσει το ποσό των \$ 7 - 16.000.000.000 ως αποζημίωση για τη ρύπανση. Το 2009, η Chevron κατηγορήσε το δικαστή του Εκουαδόρ για προκατάληψη, υποστηρίζοντας ότι είχε δωροδοκηθεί, και προσφέροντας κρυφά βιντεοσκοπημένες σκηνές ως αποδεικτικά στοιχεία. Από την πλευρά της η Chevron έκανε αίτηση για τη διαιτησία της διαφοράς σύμφωνα με τους κανόνες των ΗΠΑ.

Η Chevron ακόμη και σήμερα υποστηρίζει πως δεν είναι νομικά, ηθικά ή οικονομικά υπεύθυνη. Αντίθετα, το ντοκιμαντέρ “Crude”, που κυκλοφόρησε το φθινόπωρο του 2009, υποστηρίζει ότι η Texaco πέρασε τρεις δεκαετίες συστηματικά μολύνοντας, δηλητηριάζοντας το νερό, τον αέρα και τη γη, δημιουργώντας ουσιαστικά μια «ζώνη θανάτου» την περιοχή της. Αυξημένα ποσοστά καρκίνου, λευχαιμίας, γενετικές ανωμαλίες, έχουν καταστρέψει το γηγενή πληθυσμό και αμετάκλητα επηρεάσει τον παραδοσιακό τρόπο ζωής τους.

Λαμβάνοντας υπόψη την πιο πάνω υπόθεση, αντιλαμβανόμαστε ότι τα περιβαλλοντικά ζητήματα είναι πολύ δελεαστικό για τις επιχειρήσεις να επιδιώκουν βραχυπρόθεσμα οικονομικά κέρδη να καταστρέφουν το φυσικό περιβάλλον όταν μπορούν να το κάνουν νόμιμα. Αλλά εδώ πάλι, μια τέτοια στρατηγική αγνοεί την κοινωνική πτυχή της επιχειρηματικής δραστηριότητας στο εξωτερικό και επηρεάζει την φήμη της εταιρίας.

2.3.4 Ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης

Με τον όρο «κοινωνικής δικαιοσύνη» εννοούμε ότι ο λαός σε μια αναπτυσσόμενη χώρα έχει ίσες ευκαιρίες στην εργασία, να λαμβάνουν την κατάλληλη εκπαίδευση, και έχουν πρόσβαση σε άλλους πόρους και δικαιώματα, πράγμα απαραίτητο για την ανθρώπινη ευημερία. Η έννοια της κοινωνικής δικαιοσύνης είναι ότι κάθε κοινωνία έχει ένα απόθεμα του «κοινωνικού κεφαλαίου», το οποίο όταν επενδυθεί σωστά, μπορεί να οδηγήσει σε ευημερία και όχι απλά στην επιβίωση.

Στην πραγματικότητα, πάρα πολλές αναπτυσσόμενες χώρες υποφέρουν από ανεπαρκή εκπαίδευση, πόρους για την υγεία, και την κακή φυσική υποδομή. Ως εκ τούτου, όταν επιχειρήσεις επενδύουν σε αναπτυσσόμενες χώρες, συχνά διαπιστώνουν ότι οι προσδοκίες των χωρών υποδοχής που δημιουργούνται είναι ότι θα παρέχουν τους απαραίτητους δρόμους, νοσοκομεία, σχολεία, γέφυρες, και καθαρό νερό-ο κατάλογος μπορεί να είναι ατελείωτος. Όταν λοιπόν, οι κυβερνήσεις δεν μπορούν, ή δεν θέλουν να ασχοληθούν με αυτές τις βασικές ανάγκες, ο λαός βλέπει την παροχή τέτοιων δημόσιων αγαθών ως μέρος της πολυεθνικής εταιρίας.

Η ενασχόληση των ΠΕ με την κοινωνική δικαιοσύνη, δεν είναι μια εύκολη υπόθεση. Απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή από ηθικής και νομικής άποψης. Πρέπει να εξετάζονται προσεχτικά από πλευράς των ΠΕ το πολιτικό, νομικό, ηθικό και οικονομικό περιβάλλον της χώρας υποδοχής ώστε να αποφεύγονται οι παρεξηγήσεις και οι ασάφειες ως προς τον σκοπό εισόδου της εταιρίας στην χώρα.

3. Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (ΕΚΕ) σύμφωνα με τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) και τη Διεθνή Νομοθεσία

3.1 Πηγές της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

Το Πράσινο Έγγραφο του 2001 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την εταιρική κοινωνική ευθύνη (ΕΚΕ)² καθορίζει αυτή την ευθύνη ως «μια έννοια σύμφωνα με την οποία οι εταιρίες αποφασίζουν οικειοθελώς να συμβάλλουν σε μια καλύτερη κοινωνία και ένα καθαρότερο περιβάλλον». Τρεις γενιές της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης πιστεύεται γενικά ότι έχουν εξελιχθεί. Η πρώτη επικεντρώθηκε σχετικά με τα βραχυπρόθεσμα εταιρικά συμφέροντα και τα κίνητρα, η δεύτερη σε μακροπρόθεσμες στρατηγικές επιτυχίας. Η παρούσα τρίτη γενιά έχει ως στόχο τον ρόλο των επιχειρήσεων στην αντιμετώπιση θεμάτων εντός του δημόσιου τομέα, όπως τη φτώχεια, τον αποκλεισμό και την υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Κατά τις πρώτες δύο φάσεις, οι επιχειρήσεις είδαν την ΕΚΕ ως μια μορφή φιλανθρωπίας. Παρά το γεγονός ότι η εφαρμογή της ΕΚΕ στηρίζεται σε εθελοντική βάση (πράγματι αυτό υπήρξε ο ακρογωνιαίος λίθος της έννοιας), η ανάδειξη του "soft law"³ και οι προσπάθειες για να γίνει μέρος της εταιρικής πρακτικής έχουν προέλθει από τους δημόσιους διεθνείς οργανισμούς και από ΜΚΟ⁴.

Παραδόξως, η σχετική «δύναμη» των διαφόρων οργάνων δεν εξαρτάται από την καταγωγή τους είτε από τους δημόσιους ή ιδιωτικούς διεθνείς φορείς, αλλά από την ικανότητά τους να προκαλούν την τήρηση από τις επιχειρήσεις. Έχουμε προσδιορίσει τέσσερις τύπους πηγών ΕΚΕ. Η ευθύνη που προέρχονται κάθε ένα από αυτούς υπόκειται σε ταυτόχρονα σε υποκειμενικές και αντικειμενικές μεταβλητές. Οι πηγές αυτές περιλαμβάνουν δημόσια διεθνείς όργανα, τις κατευθυντήριες γραμμές των ΜΚΟ (μερικά από τα οποία περιλαμβάνουν ένα σύστημα αξιολόγησης ΕΚΕ),

² Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

³ Ο όρος «soft law» αναφέρεται σε οιονεί νομικά μέσα που δεν έχουν νομικά δεσμευτική ισχύ, ή των οποίων η δεσμευτική ισχύ είναι κάπως "πιο αδύναμη" από την δεσμευτική ισχύ των παραδοσιακών δικαίου, που συχνά έρχεται σε αντίθεση με ενδοτικού δικαίου που αναφέρεται ως "σκληρό δίκαιο". Παραδοσιακά, ο όρος "soft law" συνδέεται με το διεθνές δίκαιο, αν και πιο πρόσφατα έχει μεταφερθεί και σε άλλους κλάδους του εσωτερικού δικαίου.

⁴ Μη Κυβερνητική Οργάνωση

ατομικούς επιχειρησιακούς κώδικες δεοντολογίας και της εθνικής νομοθεσίας σχετικά με την ΕΚΕ. Κάθε ένας θα εξετάσεται με τη σειρά.

3.1.1 Δημόσια Διεθνή Όργανα ΕΚΕ

Η ανάπτυξη της ΕΚΕ δημόσιων διεθνών οργάνων είναι ένα πρόσφατο φαινόμενο. Πριν από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, ο ΟΟΣΑ⁵, η ΔΟΕ⁶, καθώς και ορισμένα κύρια ή επικουρικά όργανα των Ηνωμένων Εθνών ανέλαβαν το μόνο σοβαρό έργο για το θέμα αυτό, μέσα από την εξέταση των επιπτώσεων των πολυεθνικών επιχειρήσεων στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες. Μετά από επιμονή της πλειονότητας των ΛΑΧ⁷ των Ηνωμένων Εθνών το 1972, έπεισε τον Γενικό Γραμματέα να συστήσει μία ομάδα προσωπικοτήτων και να μελετήσει το ρόλο των πολυεθνικών στην ανάπτυξη και τις διεθνείς σχέσεις. Η ομάδα συνέταξε έκθεση το 1974 συνιστά τη δημιουργία και το καθορισμό προτύπων ιδρυμάτων κατά τον οργανισμό του ΟΗΕ και εκφράζοντας τη γνώμη ότι, αν και οι επενδύσεις των ΠΕ στις ΛΑΧ ήταν επωφελής για τις τελευταίες, η ανεξέλεγκτη δύναμη των πολλών πολυεθνικών εταιρειών θα μπορούσαν δυνητικά να βλάψουν την χώρα υποδοχής.

Ενώ μια ομάδα εργασίας μεταξύ των κυβερνητικών εργαζόντων σχετικά με έναν κώδικα δεοντολογίας για τις πολυεθνικές εταιρείες από το 1977, το σχέδιο του παρόντος κώδικα δεοντολογίας τελικά αρχειοθετήθηκε το 1992, σαν αποτέλεσμα της διαφωνίας μεταξύ κεφαλαίου-εξαγωγών και κεφαλαίων-εισαγωγής προς χώρες για το ελάχιστο επίπεδο μεταχείρισης των πολυεθνικών εταιρειών από τα κράτη υποδοχής σύμφωνα με το εθιμικό ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ. Ταυτόχρονα, η εγκαθίδρυση το 1983 της Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (WCED) από τη Γενική Συνέλευση υπογράμμισε τη σημασία της βιώσιμης ανάπτυξης, που οδήγησε στη διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών το 1992 στο Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (UNCED)⁸. Η ιδέα πίσω από το 27 αρχές του Ρίο είναι ότι η μακροπρόθεσμη οικονομική πρόοδος πρέπει να συνδέεται με την περιβαλλοντική προστασία, απαιτεί μια νέα και δίκαιη παγκόσμια συνεργασία που θα συμμετέχουν

⁵ Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας & Ανάπτυξης

⁶ Διεθνής Οργάνωση Εργασίας

⁷ Λιγότερο Ανεπτυγμένες Χώρες

⁸ United Nations Conference on Environment and Development

οι κυβερνήσεις, οι άνθρωποι και βασικοί τομείς της κοινωνίας, συμπεριλαμβανομένων των εταιρειών. Το σχέδιο εφαρμογής των αρχών του Ρίο, συμφωνήθηκε από την UNCED σχετικά με τα συμμετέχοντα κράτη και περιέχεται στην Agenda 21, η οποία αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της Διακήρυξης του Ρίο. Στο Γιοχάνεσμπουργκ 2002 η διακήρυξη για την Αειφόρο Ανάπτυξη και του Σχεδίου Εφαρμογής ήταν το επιστέγασμα των προσπαθειών των Ηνωμένων Εθνών για την αειφόρο ανάπτυξη, όπου η ρόλος των πολυεθνικών εταιρειών θεωρήθηκε ως υψίστης σημασίας.

Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ παρακολουθεί επίσης το αντίκτυπο της λειτουργίας των ΠΕ στον αναπτυσσόμενο κόσμο από την σκοπιά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η Υπο-Επιτροπή εξέτασε λεπτομερώς τις "δραστηριότητες και μέθοδοι εργασίας των Πολυεθνικών Επιχειρήσεων», ενώ άλλες ομάδες εργασίας ή ειδικοί εισηγητές έχουν επίσης αναφερθεί σε τέτοια θέματα, ειδικά όπου οι αυτόχθονες λαοί ανησυχούν. Τα προσφάτως εγκριθέντα Πρότυπα των Ηνωμένων Εθνών για τις ευθύνες των διεθνικών εταιρειών είναι ένα φιλόδοξο κείμενο που, σε αντίθεση με άλλους ομολόγους της ΕΚΕ που υπογραμμίζουν την εθελοντική δράση των ΠΕ, τονίζει ότι οι ΠΕ «έχουν την υποχρέωση να προωθήσουν, εξασφαλίσουν την εκπλήρωση του σεβασμού, τη διασφάλιση του σεβασμού και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται σε διεθνές όσο και το εθνικό δίκαιο». Αυτό το όργανο, όμως, δεν φαίνεται να είναι τόσο ισχυρό όσο οποιαδήποτε από τις άλλες τις ομολογες επιχειρηματικές οργανώσεις που έχουν διατυπώσει αντιρρήσεις για το κάπως εξωπραγματικά ευρύ πεδίο εφαρμογής και δεσμευτικών αναφορών.

Τα πιο σημαντικά δημόσια διεθνή όργανα της ΕΚΕ είναι οι Κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ, το Οικουμενικό Σύμφωνο του ΟΗΕ, και η διακήρυξη της ΔΟΕ του 1998 για τις θεμελιώδεις αρχές και τα δικαιώματα στην εργασία. Σε αντίθεση με άλλα «soft law» που απευθύνονται από συγκεκριμένα όργανα των διεθνών οργανισμών στα κράτη μέλη τους, οι κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ αποτελούν συστάσεις αντιμετώπισης από τις κυβερνήσεις σε ΠΕ. Αν και δεν είναι νομικά δεσμευτικές σε πολυεθνικές επιχειρήσεις, μέλη του ΟΟΣΑ έχουν συμφωνήσει να τηρήσουν τις κατευθυντήριες γραμμές και ενθαρρύνουν τις εταιρείες τους να τις τηρούν όπου και αν δραστηριοποιούνται. Οι Κατευθυντήριες γραμμές δημοσιεύθηκαν για πρώτη φορά το 1976 και πιο πρόσφατα ενημερώθηκε το 2.000, περιέχουν συστάσεις σχετικά με τα

ανθρώπινα δικαιώματα, την απασχόληση και τις εργασιακές σχέσεις, το περιβάλλον, την δωροδοκία, τα συμφέροντα των καταναλωτών, την επιστήμη και της τεχνολογίας, τον ανταγωνισμό και τη φορολογία. Το Οικουμενικό Σύμφωνο του ΟΗΕ⁹ ξεκίνησε επίσημα τον Σεπτέμβριο του 2000 από τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ, ο οποίος κάλεσε τους ηγέτες του κόσμου των επιχειρήσεων εθελοντικά να "αγκαλιάσουν και να θεσπίσουν" τις εννέα αρχές του Συμφώνου. Τόσο οι κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ και το Οικουμενικό Σύμφωνο συνοδεύονται από τους αποκαλούμενους μηχανισμούς παρακολούθησης. Αυτή η μορφή είναι χαρακτηριστική των οργάνων αυτών, είναι ένα βήμα παρακάτω μηχανισμών παρακολούθησης. Οι κατευθυντήριες γραμμές περιλαμβάνουν τη δημιουργία των Εθνικών Σημείων Επαφής (ΕΣΕ) που είναι υπεύθυνα για την ενθάρρυνση, της τήρησης στο εθνικό πλαίσιο και για τη διασφάλιση ότι οι κατευθυντήριες γραμμές είναι γνωστές και κατανοητές από την εγχώρια επιχειρηματική κοινότητα. Ομοίως, το Οικουμενικό Σύμφωνο απαιτεί από τις εταιρείες να υποστηρίξουν δημόσια τις αρχές της και να "δεσμευτούν να συνεργαστούν με τον ΟΗΕ σε έργα σύμπραξης, είτε σε επίπεδο πολιτικής είτε σε επιχειρησιακό επίπεδο". Η διακήρυξη του 1998 προηγήθηκε του 1977 τριμερή διακήρυξη των αρχών της ΔΟΕ σχετικά με τις πολυεθνικές επιχειρήσεις και την κοινωνική πολιτική. Ενώ η τελευταία απευθύνεται ειδικά σε πολυεθνικές εταιρείες, ωστόσο και οι δύο διατυπώνουν θεμελιώδεις αρχές στους τομείς της απασχόλησης, της κατάρτισης, τις συνθήκες εργασίας και τις εργασιακές σχέσεις. Και τα δύο όργανα είναι προικισμένα με ιδιαίτερους μηχανισμούς παρακολούθησης και συμπληρώνονται με την επιφύλαξη ειδικών συμβάσεων της ΔΟΕ. Οι δηλώσεις της ΔΟΕ, οι κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ, και το Οικουμενικό Σύμφωνο του ΟΗΕ δεν αποκλείουν μάλιστα η μία την άλλη, είναι συμπληρωματικές, τονίζοντας περαιτέρω τη συνοχή και τη συνέπεια της ΕΚΕ στο διεθνές δίκαιο.

Η συμμετοχή της Ε.Ε με την ΕΚΕ άρχισε το 1995 με την υπογραφή της Διακήρυξη των Ευρωπαϊκών Επιχειρήσεων κατά του Κοινωνικού Αποκλεισμού μεταξύ της Επιτροπής και μιας ομάδας ηγετών των επιχειρήσεων. Τον Μάρτιο του 2000, στη Σύνοδο Κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβώνας, οι ηγέτες της ΕΕ

⁹ Το Οικουμενικό Σύμφωνο αποτελεί ένα πλαίσιο για τις επιχειρήσεις που δεσμεύονται να ευθυγραμμίσουν τις λειτουργίες τους και τις στρατηγικές τους με [10 παγκόσμια αποδεκτές αρχές](#) στους τομείς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των συνθηκών εργασίας, του περιβάλλοντος και της καταπολέμησης της διαφθοράς.

<https://www.unglobalcompact.org/Languages/Greek/index.html>

έκαναν «μια ειδική έκκληση στο αίσθημα εταιρικής κοινωνικής ευθύνης όσον αφορά τις βέλτιστες πρακτικές για τη διά βίου μάθηση, την οργάνωση της εργασίας, τις ίσες ευκαιρίες, την κοινωνική ένταξη και την αειφόρο ανάπτυξη.» Η δημοσίευση της ΕΚΕ Πράσινου Βιβλίου της Επιτροπής για το 2001 οδήγησε σε μια διαδικασία διαβούλευσης με περισσότερους από 250 οργανισμούς και ιδιώτες, που οδηγεί στην έκδοση μιας επίσημης στρατηγικής της ΕΕ για την ΕΚΕ. τον Ιούλιο του 2002.

Όπως είναι προφανές, τα δημόσια διεθνή όργανα της ΕΚΕ δεν αποτελούν τον ίδιο τύπο του "soft law" και συναντώνται στο πλαίσιο άλλων διακυβερνητικών οργανώσεων. Ωστόσο, δεν έχουν όλα την ίδια βαρύτητα. Οι κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ, το Οικουμενικό Σύμφωνο, καθώς και οι διακυρήξεις της ΔΟΕ περιέχουν σημαντικούς μηχανισμούς παρακολούθησης, όπως συμπληρώθηκε με αυστηρές απαιτήσεις γνωστοποίησης τις οποίες ένας σημαντικός αριθμός των εταιρειών έχουν μέχρι στιγμής τηρήσει. Ας εξετάσουμε τώρα την ισχύ των κατευθυντήριων γραμμών ΜΚΟ.

3.1.2 Κατευθυντήριες γραμμές ΜΚΟ για την ΕΚΕ

Μπορούν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες: σε αυτούς που παρέχουν απλώς μια σειρά κατευθυντήριων γραμμών για την ΕΚΕ (πιο συχνά συνοδεύονται από πρότυπα αναφοράς), εκείνους που δρουν ως μηχανισμοί αυτο-αξιολόγησης δείκτης ΕΚΕ (πρότυπα αυτο-απόδοση), καθώς και εκείνους που είναι ένας συνδυασμός τα δύο. Μερικοί έχουν μια πολύ ιδιαίτερη σημασία, όπως το Social Accountability 8000, που αφορά τα εργασιακά ζητήματα, αλλά οι κυρίως έχουν ευρύτερο επίκεντρο ενθυλάκωσης κοινωνικών, εργασιακών και περιβαλλοντικών πτυχών. Στην ενότητα αυτή θα εξετάσουμε την μεγαλύτερη επιρροή μεταξύ αυτών. Ίσως η παλαιότερη πρωτοβουλία, ξεκίνησε από τον αιδεσιμότατο Leon Sullivan το 1977, παρείχε κατευθυντήριες γραμμές για επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στη Νότια Αφρική κατά τη διάρκεια του απαρτχάιντ. Αυτές οι Αρχές Sullivan αναδιατυπώθηκαν το 1999 (σήμερα είναι γνωστές ως Παγκόσμιες Αρχές Sullivan) με την προσθήκη πολλών πολυεθνικών επιχειρήσεων, εστιάζοντας σε οκτώ γενικές οδηγίες για την εργασία, επιχειρηματική ηθική, και περιβαλλοντικές πρακτικές των πολυεθνικών εταιρειών και των επιχειρηματικών εταίρων τους. Δρουν ως πρότυπο αναφοράς σύμφωνα με την

οποία οι εταιρείες δεσμεύονται δημοσίως να ενσωματώσουν τις αρχές στις εργασίες τους και να παρέχουν μια ετήσια επιστολή προς τον αιδεσιμότατο Sullivan επαναλαμβάνοντας τη δέσμευση της εταιρείας και την πρόοδό της.

Ένα παράδειγμα των κατευθυντήριων γραμμών που στερείται τα πρότυπα υποβολής εκθέσεων ή τις επιδόσεις είναι η Caux Round Table (CRT). Η Caux "Αρχές για τις Επιχειρήσεις" που εκδόθηκε το 1994 από ανώτερους ηγέτες του επιχειρηματικού κόσμου από την Ευρώπη, την Ιαπωνία και τη Βόρεια Αμερική "είναι ένα παγκόσμιο όραμα για την ηθική και υπεύθυνη εταιρική συμπεριφορά και να χρησιμεύσει ως βάση για την ανάληψη δράσης για τους ηγέτες των επιχειρήσεων σε όλο τον κόσμο." Οι αρχικές ανησυχίες, μεταξύ άλλων θεμάτων, είναι των κοινωνικών επιπτώσεων των επιχειρήσεων στις τοπικές κοινότητες, και η υποστήριξη προς τις πολυμερείς εμπορικές συμφωνίες που προωθούν την «ορθολογική απελευθέρωση του εμπορίου», σεβασμό προς το περιβάλλον, και την αποφυγή των παράνομων ή διεφθαρμένων πρακτικών.

Σε ό,τι αφορά τους δείκτες για τα πρότυπα επιδόσεων, έχουμε διακρίνει δύο τύπους: α) εκείνες που χρησιμοποιούν το πρότυπο για την παροχή πληροφοριών στους επενδυτές δεσμευμένες στις κοινωνικά υπεύθυνες επενδύσεις (SRI)¹⁰ ή άλλα ενδιαφερόμενα μέρη, και β) τα πρότυπα αυτο-απόδοσης των οποίων μοναδικός σκοπός είναι η να μπορέσουν οι ενδιαφερόμενοι να εξακριβώσουν τη συμμόρφωση του ΕΚΕ εταιριών. Ένα παράδειγμα των πρώτων είναι οι "Αρχές για την Παγκόσμια Εταιρική Κοινωνική Ευθύνης: Τιμές αναφοράς για τη μέτρηση επιδόσεων των επιχειρήσεων. Οι αναθεωρημένοι δείκτες αναφοράς εκδόθηκαν το 1998 από το Interfaith Center on Corporate Responsibility (ICCR) με προσθήκη από σχετικές ΜΚΟ, ομάδες εργασίας, θρησκευτικές οργανώσεις και επιχειρήσεις. Περιέχουν σχεδόν εξήντα αρχές θεωρούνται «θεμελιώδεις για τις δράσεις μιας υπεύθυνης εταιρείας," συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων αξιολόγησης που θα χρησιμοποιηθούν από τρίτους προκειμένου να αξιολογήσουν την επίδοση της εταιρείας για σκοπούς είτε SRI ή τη συμμετοχή των άλλων ενδιαφερομένων. Το πιο γνωστό πρότυπο αυτο-απόδοσης είναι η Παγκόσμια Πρωτοβουλία Αναφοράς (GRI)¹¹, που επικεντρώνεται στις οικονομικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικές διαστάσεις της εταιρικής δραστηριότητας, τα προϊόντα και τις υπηρεσίες. Πρόκειται

¹⁰ Socially Responsible Investment

¹¹ Global Reporting Initiative

για ένα «Συνεργαζόμενο Κέντρο» της UNEP¹², που επίσης περιλαμβάνει τη συμμετοχή των επιχειρήσεων, οργανισμών λογιστικής, τα πανεπιστήμια, και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη από όλο τον κόσμο. Οι κατευθυντήριες γραμμές Αναφοράς Βιωσιμότητας GRI εκδόθηκαν για πρώτη φορά το 1999 και ανανεώνονται τακτικά, για μια συνεκτική μορφή κατά την οποία οι εταιρείες δομούν τις κοινωνικές τους εκθέσεις. Η σημασία αυτών των οδηγιών τονίζεται από το γεγονός ότι το Οικουμενικό Σύμφωνο (Global Compact) του ΟΗΕ έχει συνάψει συμφωνία συνεργασίας με αυτήν, την οποία η εταιρική ισχυρισμούς που πληρούν τις κατευθυντήριες οδηγίες GRI θα γίνονται δεκτές στο πλαίσιο των σχετικών διαδικασιών Compact αναφοράς.

Διεθνείς δικηγόροι θα αναλογιστούν την περιγραφή μας των κατευθυντήριων γραμμών για τις ΜΚΟ ως πηγές δικαίου των ΠΕ εταιρικής κοινωνικής ευθύνης. Δεν πρέπει, ωστόσο, να ξεχαστεί ότι οι σχετικές πράξεις του δημοσίου διεθνούς δικαίου απαιτούν σαφώς εθελοντική δράση. Στο βαθμό που η εθελοντική αναφορά αποτελεί:

- α) το μόνο επαληθεύσιμο μέτρο της δραστηριότητας της ΠΕ πέρα από τα όρια που απαιτούνται βάσει του νόμου, β) ένα ηθικό κώδικα δεοντολογίας τον οποίο οι πολυεθνικές επιχειρήσεις να τηρούν και να θέλουν να γίνουν μέρος του, γ) δεν έχει δημιουργηθεί εντός του δημόσιου τομέα μιας οποιασδήποτε χώρας ή διακυβερνητικού οργανισμού, είναι λογικό να υποστηρίζουν την ύπαρξη ενός συγκεκριμένου νομικού καθεστώτος εκτός των κανονικών δομών, οι οποίες είναι το άμεσο αποτέλεσμα της απορρύθμισης. Ας εξετάσουμε τώρα την άνοδο, την τρέχουσα κατάσταση, χρησιμότητα, και τον αντίκτυπο των εταιρικών κωδίκων δεοντολογίας.

3.1.3 Εταιρικοί Κώδικες Δεοντολογίας

Οι εταιρικοί κώδικες συμπεριφοράς είναι οι πολιτικές δηλώσεις που περιγράφουν τα ηθικά πρότυπα συμπεριφοράς τα οποία μια εταιρεία τηρεί. Αυτό μπορεί να λάβει τη μορφή μιας γενικής δήλωση πολιτικής ή να προστεθούν στις συμβάσεις της εταιρείας με τους προμηθευτές, παράγοντες για την αγορά, ή τους αναδόχους, με την έννοια ότι θα πρέπει να συμφωνήσουν να συμμορφωθούν με τους κανόνες δεοντολογίας της εταιρείας. Αν και δεν είναι όλες οι εταιρείες διαθέτουν τέτοιους κώδικες, τα τελευταία χρόνια έχουμε γίνει μάρτυρες μιας πολλαπλασιασμού που οφείλεται σε

¹² United Nations Environment Programme

μεγάλο βαθμό στα εταιρικά σκάνδαλα σε ορισμένες βιομηχανίες και την αύξηση της ευαισθητοποίησης του κοινού και την ανησυχία.

Οι εταιρικοί κώδικες έχουν περιορισμένη νομική εφαρμοσιμότητα. Με την εξαίρεση της εθνικής νομοθεσίας που αντιλαμβάνεται την παραβίαση του κώδικα καθώς επηρεάζουν τις συμβατικές σχέσεις μεταξύ του καταναλωτή και την εταιρεία, μια έννοια που όλο και ενσωματώνεται στο κοινοτικό δίκαιο λόγω της επίδραση του με δημόσιες δηλώσεις των καταναλωτών σχετικά με τις επιλογές του, αλλά δεν έχει καμία άλλη νομική ισχύ που μπορεί να αναφερθεί. Την ίδια στιγμή, ορισμένοι κώδικες μπορεί να χαρακτηριστούν ως «ασφαλής», με την έννοια ότι τα ηθικά πρότυπα που περιέχονται σε αυτούς οριοθετούνται από τη νομοθεσία του κράτους καταγωγής. Ένα αξιοσημείωτο παράδειγμα είναι η εξωεδαφική δωροδοκία που απαγορεύεται από το 1977 στις ΗΠΑ, Foreign Corrupt Practices Act (FCPA). Ομοίως, αν και ελάχιστα ή και καμία εξωεδαφική περιβαλλοντική νομοθεσία δεν είναι δεσμευτική για τις θυγατρικές του εξωτερικού, οι λειτουργικές πολιτικές της Παγκόσμιας Τράπεζας, καθώς και άλλων πιστωτικών ιδρυμάτων θα καθιστούσε αδύνατο να εξασφαλίσει μία ΠΕ ένα δάνειο χωρίς την κατάλληλη εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και αν χρησιμοποιεί βιώσιμες διαδικασίες. Ωστόσο, ένα πλήθος λειτουργιών και μια ατέλειωτη αλυσίδα προμηθευτών και πρακτόρων απαιτούν ότι είναι πιο αξιόπιστος ένας εσωτερικός μηχανισμός συμμόρφωσης. Ο αμερικανικός νόμος Sarbanes-Oxley Act του 2002 απαιτεί από τις υποκείμενες εταιρείες να αποκαλύψουν εάν έχουν ή δεν έχουν υιοθετήσει έναν κώδικα δεοντολογίας και να δημοσιοποιήσουν για τους επενδυτές, καθώς οι τροποποιήσεις και οι παραιτήσεις από τον κωδικό πρέπει να γνωστοποιούνται εγκαίρως.

3.1.4 Διευθέτηση της ΕΚΕ μέσω της Εθνικής Νομοθεσίας

Το όλο σκεπτικό πίσω από την ΕΚΕ στηρίζεται στην άρση των κανονιστικών ρυθμίσεων. Ως εκ τούτου, κάθε αναφορά στη νομοθεσία ΕΚΕ εγείρει ερωτήματα του παραδόξου. Αυτό θέτει κατ'ανάγκη το ερώτημα του επαναπροσδιορισμού του πεδίου εφαρμογής της ΕΚΕ και τους σκοπούς της ύπαρξής της. Με την εξαίρεση της δωροδοκίας και της φοροδιαφυγής, τα περισσότερα θέματα συναφή με τις πράξεις ΠΕ εκτός του κράτους μέλους υποδοχής δεν υπόκεινται σε εξωεδαφική νομοθεσία.

Ομοίως, μέχρι πρόσφατα, δεν είναι όλες οι εταιρικές πράξεις στο εσωτερικό της επικράτειας που υπόκεινται σε αυστηρό κανονισμό, όπως τα αμοιβαία κεφάλαια της εταιρικής διακυβέρνησης και των επενδύσεων. Ήταν λογικό να υποθέσουμε ότι οι ίδιες οι εταιρείες ήταν καταλληλότερες για την κατανομή των επιπέδων των μισθών, διορίζοντας τα κατάλληλα μέλη του διοικητικού συμβουλίου, κλπ, καθώς επίσης και έχοντας την εμπειρία και την τεχνογνωσία να επενδύσουν συσσωρευμένα κεφάλαια για το κέρδος. Αυτό που έλειπε από την εικόνα είναι οι κοινωνικές επιπτώσεις που είχε η εταιρική κακή διακυβέρνηση, όπως στην περίπτωση της Enron και της WorldCom – οι εταιρείες ανέφεραν απώλειες, ενώ οι CEOs¹³ τους λάμβαναν υπερβολικές αυξήσεις των μισθών, επακόλουθη ήταν η απώλεια θέσεων εργασίας και στις συντάξεις, επειδή τα συνταξιοδοτικά ταμεία είχαν επενδύσει σε αυτές τις αποπληθωρισμένες εταιρίες. Τώρα, από την απορρύθμιση της εταιρικής διακυβέρνησης και των επενδύσεων στο πλαίσιο της ΕΚΕ είναι ευρέως κατανοητό, ότι μπαίνουμε σε μια νέα φάση της ρύθμισης, αν και εξακολουθεί να είναι περιορισμένη. Αυτό δείχνει με τόλμη το αρχικό μας επιχείρημα ότι μοιράζεται η εταιρίας τις ευθύνες σε ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερομένων μερών.

3.2 Βασικές Αρχές της ΕΚΕ

Σε προηγούμενες ενότητες γίνεται αναφορά στις αρχές που ανέκυψαν κατά το δημόσιο διεθνές και από τις ΜΚΟ, καθώς και στους εταιρικούς κώδικες και το εγχώριο δίκαιο. Αυτές περιλαμβάνουν μια σειρά από υποχρεώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα δικαιώματα των εργαζομένων και των σχέσεων (συμπεριλαμβανομένης της παιδικής εργασίας), την προστασία του περιβάλλοντος, την προστασία των καταναλωτών, η πρόληψη των μονοπωλίων, τη φοροδιαφυγή, την πάταξη της διαφθοράς και την προώθηση της μεταφοράς τεχνολογίας προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες. Ο στόχος μας εδώ είναι να αναλύσει τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα δικαιώματα των εργαζομένων, και των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων, μόνο στο μέτρο που αφορούν δραστηριότητες ΠΕ, αξιοποιώντας ως σημείο αναφοράς τις κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ και το Οικουμενικό Σύμφωνο του ΟΗΕ. Οι μονοπωλιακές πρακτικές, η φοροδιαφυγή και η διαφθορά

¹³ Chief Executive Officer

έχουν ως αποτέλεσμα τεράστια οφέλη για τους λίγους σε βάρος των πολλών (συνήθως πλήττονται από τη φτώχεια ΛΑΧ πληθυσμών). Εκτός από τον ανήθικο χαρακτήρα τους, οι πράξεις αυτές επίσης απαγορεύονται βάσει της εσωτερικής ή διεθνικής ποινικής νομοθεσίας και συνεπάγονται σε περαιτέρω αστικές κυρώσεις για όλους τους παραβάτες και επιβάλλονται μέσω εξωεδαφική νομοθεσίας. Στερώντας στις ΛΑΧ την οικονομική ανάπτυξη και την αειφόρο ανάπτυξη, οι πρακτικές αυτές έχουν ολέθριες επιπτώσεις στα ανθρώπινα δικαιώματα.

3.2.1 Ανθρώπινα Δικαιώματα

Πολυεθνικές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν μια σειρά από ανησυχίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα, όταν αποφασίζουν να επενδύσουν στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, ιδίως όσον αφορά το κατάλληλο πρότυπο της εργασίας και της θέσης τους σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων εκτός πεδίου εφαρμογής ή τις επιπτώσεις των ενεργειών τους. Όσον αφορά το πρώτο από αυτά, τόσο το Οικουμενικό Σύμφωνο όσο και οι κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ αναφέρονται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1948 (ΟΔΔΑ), ως το πλέον κατάλληλο πρότυπο, αλλά ελάχιστες πολυεθνικές επιχειρήσεις έχουν ενσωματώσει μια δέσμευση για την ΟΔΔΑ στους κώδικες που διεξάγουν. Αν και αυτό έχει προκαλέσει μεγάλη ανησυχία από οργανώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, θα πρέπει επίσης να αναγνωρίσουμε ότι η υλοποίηση της ΟΔΔΑ από κοινωνικά υπεύθυνες εταιρίες σε ΛΑΧ των οποίων η κοινωνική και νομικό σύστημα δεν έχει αναπτυχθεί ακόμα δεν είναι μια απλή άσκηση. Για παράδειγμα, Διλήμματα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Shell. Ένα παράδειγμα αναφέρεται σε ένα σενάριο όπου οι δραστηριότητες της Shell βρίσκονται σε μια χώρα που δεν επιτρέπει τη δημιουργία των συνδικάτων, σε αντίθεση με Επιχειρηματικές Αρχές της εταιρείας, η οποία προστατεύει ρητά και την ενίσχυση συνδικαλιστικών οργανώσεων. Στο παράδειγμα, δύο αξιολογητές τοπικοί υπάλληλοι βλέπουν την ιστοσελίδα της Shell και να ανακαλύπτουν ότι οι εργαζόμενοι της Shell σε άλλες χώρες έχουν δημιουργήσει συνδικάτα που διαπραγματεύονται τις αμοιβές και άλλα θέματα που σχετίζονται με την εργασία. Θα ενημερώσουν τον Γενικό Διευθυντή ότι αυτοί θέλουν να σχηματίσουν μια ένωση και στη συνέχεια να επιστρέψουν με πενήντα εργαζομένους οι οποίοι επιμένουν στη δημιουργία μιας Ένωσης. Το δίλημμα εδώ είναι προφανές η τήρηση τοπική νομοθεσία παραβιάζει

Επιχειρηματικές Αρχές της εταιρείας, τα γενικώς αποδεκτά πρότυπα των διεθνών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του εργατικού δικαίου της μητρικής. Η τήρηση της ΟΔΔΑ, από την άλλη πλευρά, παραβιάζει την τοπική νομοθεσία. Είναι προφανές ότι, υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις της ΟΔΔΑ δεν είναι ένα χρήσιμο εργαλείο από μόνη της για εταιρικούς σκοπούς. Αρχή 1 του Οικουμενικού Σύμφωνου (Global Compact), στο οποίο δίνουμε έμφαση (όπως και στις κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ) είναι η ικανότητα του να δρα, είναι πιο χρήσιμη από την άποψη αυτή. Θα έχει ως εξής:

Οι επιχειρήσεις οφείλουν να υποστηρίζουν και να σέβονται την προστασία των διεθνώς διακηρυγμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντός της σφαίρας επιρροής τους. Με βάση το παράδειγμα της Shell που παρέχονται παραπάνω, οι ΠΕ α) απαιτείται να προβούν σε προ-επένδυτική μελέτη αξιολόγησης για τα ανθρώπινα δικαιώματα της χώρας υποδοχής, β) να εξασφαλίζουν την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσα από μια οριστική συμφωνία με την κυβέρνηση της χώρας υποδοχής, και γ) παρακολουθούν τις πρακτικές της για τα ανθρώπινα δικαιώματα κατά τη φάση της επένδυσης. Μια προ-επένδυτική αξιολόγηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενημερώνει την εταιρεία σχετικά με την τήρηση των τοπικών νόμων και των πρακτικών του κώδικα Επιχειρήσεων και το εύρος των προβλημάτων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θα αντιμετωπίσει στις δραστηριότητές της σ' αυτό. Οπλισμένοι με αυτές τις πληροφορίες, το στάδιο της εγγύησης της κυβέρνησης της χώρας υποδοχής εξασφαλίζει η εταιρεία θα είναι σε θέση να τηρήσουν τον κώδικα Επιχειρήσεων, ακόμη και όταν στη συμμόρφωση μπορεί να συγκρούονται με τους τοπικούς νόμους. Αυτό μπορεί να δοθεί σε ισχύ σε δύο σωρευτικές τρόπους: μέσω των κατάλληλων ρητρών στη συμφωνία μεταξύ της εταιρείας και της κυβέρνησης της χώρας υποδοχής, και βάσει της Παγκόσμιας Τράπεζας (ή άλλο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα) συμβάσεις δανείων ή εγγυήσεων των επενδύσεων, οι οποίες παράγουν επίσης έννομα αποτελέσματα για το κράτος υποδοχής. Επιπλέον, οι εγχώριες τριβές θα πρέπει να αποφεύγονται όπου η ΠΕ συμβουλευέται εποικοδομητικά με όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς και αποκαλύπτει όλες τις πληροφορίες σχετικά με τις δραστηριότητές της στο κράτος υποδοχής, είτε καλό είτε κακό. Τέλος, η συνεχής παρακολούθηση των πρακτικών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά τη φάση της επένδυσης περιλαμβάνει την εκπαίδευση των εργαζομένων, διαχειριστικό έλεγχο στο εσωτερικό της θυγατρικής ή της εταιρείας, καθώς και την παρακολούθηση της

αλυσίδας εφοδιασμού της εταιρείας και των πρακτόρων. Η συμμόρφωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της αλυσίδας εφοδιασμού μπορεί να διασφαλιστεί περαιτέρω συνάπτοντας δεσμευτικές συμβάσεις με τις οποίες οι εν λόγω πράκτορες και προμηθευτές είναι υποχρεωμένοι να εφαρμόζουν επιχειρηματικές αρχές της εταιρείας.

Αυτό που η κοινωνικά υπεύθυνη ΠΕ θα βρουν ιδιαίτερα ενοχλητικό είναι η συμμετοχή τους σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων που δεν έχουν καμία σχέση με τις δραστηριότητές τους ή των προμηθευτών ή των αντιπροσώπων τους, αλλά για τα οποία μπορούν να ασκήσουν κάποια επιρροή στην κυβέρνηση. Δικαίωμα μέχρι και στην εκτέλεση της Ken Saro-Wiwa από το καθεστώς Abacha το 1995, η Shell κατηγορηματικά αρνήθηκε να λάβει οποιοδήποτε μέρος στο θέμα, παρά το γεγονός ότι οι οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων εξέφρασαν τη γνώμη ότι η εταιρεία ήταν σε θέση να παίξει ένα θετικό ρόλο αν έκανε την προσπάθεια. Η δημόσια εικόνα και τα οικονομικά της εταιρείας υπέστησαν βαριά χτυπήματα, ως αποτέλεσμα, και η Shell είχε αναγκαστεί στη συνέχεια να λάβει μια προληπτική στάση όσον αφορά την προσέγγισή της για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ιδίως με την αναθεώρηση Επιχειρηματικές Αρχές της Γενικής (GBP), το 1997 και παρακολουθεί συνεχώς, και σχολαστικά την κατάρτιση του προσωπικού. Το Οικουμενικό Σύμφωνο διακρίνει άμεση συνέργεια ΠΕ, ευεργετική συνενοχή, και σιωπηλή συνενοχή στις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μια ΠΕ ασχολείται με την άμεση συνέργεια όπου συμμετέχει στην παράβαση είναι ευεργετικά συνένοχη όταν ωφελούνται από τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που διαπράττονται από κυβερνητικούς πράκτορες και είναι σιωπηλά συνένοχη όταν αποτυγχάνει να αυξήσει "το ζήτημα της συστηματικής ή συνεχείς παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις αλληλεπιδράσεις με τις αρμόδιες αρχές. Σε αντίθεση με το παραδοσιακό δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα, την εταιρική κοινωνική ευθύνη που σχετίζεται με τα ανθρώπινα δικαιώματα αναγνωρίζει ένα "συλλογικό" δικαίωμα του κράτους υποδοχής των τοπικών κοινοτήτων που ζουν μέσα ή περιφερειακά με το επενδυτικό σχέδιο, ή που επηρεάζονται άμεσα από τη λειτουργία του έργου, σχετικά με την περιβαλλοντική και την κοινωνική ευημερία. Εκτός από τα επιμέρους στοιχεία του δικαιώματος αυτού, όπως ειδικές αποζημιώσεις για την απώλεια του οικοπέδου και τη μετεγκατάσταση ενός ατόμου, τις πολυεθνικές εταιρείες και τους δανειστές τους δεν αμφισβήτησαν ότι πολλά μεγάλα επενδυτικά σχέδια, κυρίως εκείνων που

αφορούν την κατασκευή και την εξαγωγή, έχουν συνέπειες για το περιβάλλον και την κοινωνική ζωή των γειτονικών κοινοτήτων, είτε ιθαγενείς ή άλλες. Οι περισσότεροι, αν όχι όλοι οι πολυεθνικές εταιρείες έχουν, ως θέμα της φιλανθρωπίας, ίδρυση σχολείων και κλινικών, παρέχουν υποτροφίες και τρεχούμενο νερό στις τοπικές κοινότητες, και εκτελούν άλλες αξιέπαινες, ευεργετικές πράξεις, αλλά δεν προχωρούν πέρα από αυτό. Το Panel σημείωσε ότι στην IPP έλειπε μία ευρύτερη περιφερειακή αξιολόγηση, ιδίως όσον αφορά το θέμα των ανθρώπων Μπακόλα στη χρήση των ευρύτερων δραστηριοτήτων παράκτιων δασών και τη συγκέντρωση, αλλά εκπληκτικά τόνισε ότι παρά την καθυστέρηση, το ζήτημα έχει αντιμετωπιστεί. Η επιτροπή συνέστησε ότι:

Η Τράπεζα θα πρέπει να εξετάσει, εντός ευρύτερου πλαισίου του διαλόγου της με τη χώρα, αποτελεσματικό κίνητρο για να βοηθήσει στην ενσωμάτωση σημαντικούς τομείς, όπως το περιβάλλον και η δημόσια υγεία, σε μια τοπική ομάδα παρακολούθησης για την εξέλιξη των έργων. Ομοίως, στην περίπτωση Pangu Hydroelectric Project, σημειώθηκαν σοβαρά κοινωνικά και περιβαλλοντικά ατοπήματα αναφέρθηκαν στον Σύμβουλο Διαμεσολαβητή Συμμόρφωσης της MIGA (CAO). Η International Finance Corporation της Παγκόσμιας Τράπεζας είχε ένα μερίδιο μετοχών στο έργο, το οποίο ήταν να εκπονηθεί το 2002, αλλά εκείνη την εποχή οι συναφείς αρνητικές κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις των έργων ήταν ορατές. Η CAO συνέστησε στην IFC λάβει μέτρα για να διασφαλίσει την κοινωνική και περιβαλλοντική καταλληλότητα του συγκεκριμένου έργου και άλλα προηγούμενα έργα όπου έγιναν παρόμοιες παραλείψεις. Επιπλέον, συνέστησε στην IFC να ενισχύσει την χορηγία της δέουσας επιμέλειας για να συμπεριλάβει το περιβάλλον και τις κοινωνικές επιδόσεις αλλά και τη δέσμευση για την εταιρική κοινωνική ευθύνη όλων των δυνητικών πελατών, συμπεριλαμβανομένων των καταγραφών των μητρικών και θυγατρικών εταιρειών.

Το μήνυμα είναι σαφές, και δεν είναι όλα «soft law». Παρά το γεγονός ότι η CAO φαίνεται να ταυτίζει την ΕΚΕ με μια θετική υποχρέωση, υπογραμμίζει την ευθύνη των οργάνων της Παγκόσμιας Τράπεζας για να επιστήσει τη σημασία αυτής της υποχρέωσης προς όλους τους πελάτες τους. Η παρέμβαση αυτή δεν θα είναι μόνο σε συμφωνία με τις οδηγίες της πολιτικής της Παγκόσμιας Τράπεζας, αλλά θα ενισχύσει επίσης την αμαυρωμένη δημόσια εικόνα της Τράπεζας

3.2.2 Εργασιακά Δικαιώματα

Οτι ειπώθηκε στην προηγούμενη ενότητα για τα ανθρώπινα δικαιώματα εφαρμόζεται, τηρουμένων των αναλογιών, όσον αφορά τα εργασιακά δικαιώματα, τα οποία αντιπροσωπεύουν μια ιδιαίτερη έκφραση του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τόσο οι κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ όσο και το Οικουμενικό Σύμφωνο δίνουν έμφαση στις έξι βασικές αρχές της εργασίας που οι ΠΕ πρέπει να τηρούν. Πρόκειται για α) την ελευθερία του συνεταιρίζεσθε και την αποτελεσματική αναγνώριση του δικαιώματος της συλλογικής διαπραγμάτευσης β) εξάλειψη κάθε μορφής καταναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας γ) ουσιαστική κατάργηση της παιδικής εργασίας δ) εξάλειψη των διακρίσεων στον τομέα της απασχόλησης ε) ενθάρρυνση του σχηματισμού ανθρώπινου κεφαλαίου και στ) η τήρηση αποτελεσματικών κανονισμών για την υγεία και την ασφάλεια. Τα δύο τελευταία δεν προσδιορίζονται ρητά στο Οικουμενικό Σύμφωνο, αλλά εννοούνται, δεδομένου ότι το Σύμφωνο τηρεί τις κύριες συμβάσεις της ΔΟΕ και τη διακήρυξη της ΔΟΕ για τις θεμελιώδεις αρχές και δικαιώματα στην εργασία. Οι κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ, από την άλλη πλευρά, κάνουν ρητές αναφορές σε αυτές τις αρχές. Τέλος, τόσο οι κατευθυντήριες γραμμές και το Πράσινο Βιβλίο της Επιτροπής ΕΚ για την ΕΚΕ αναγνωρίζουν τις κοινωνικές επιπτώσεις, ιδιαίτερα εκείνων που σχετίζονται με απολύσεις, που συνδέονται με τις συγχωνεύσεις ΠΕ, το κλείσιμο, και άλλες δράσεις που οδηγούν σε πραγματική ή δυνητική απώλεια θέσεων εργασίας. Αυτές οι επιπτώσεις είναι ο λόγος που η συνεχή διαβούλευση είναι αναγκαία προκειμένου να μετριαστούν και να αποτραπούν κοινωνικές συμφορές.

Αν και η εφαρμογή των αρχών αυτών φαίνεται να ακολουθείτε από την κοινή λογική, δεν είναι απλή. Η ελευθερία του συνεταιρίζεσθε και των συλλογικών διαπραγματεύσεων, για παράδειγμα, μπορεί να υπόκειται σε σοβαρούς περιορισμούς στις χώρες που κυβερνούνται από αυταρχικά καθεστώτα. Ομοίως, οι κανονισμοί για την υγεία και την ασφάλεια στο κράτος μέλος υποδοχής που δεν μπορεί να πληροί τις προδιαγραφές που προβλέπονται στο γονικό μέλος. Επιπλέον, στους κατώτατους μισθούς σε ορισμένες λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, σε συνδυασμό με τις συνθήκες εργασίας, μπορεί να ανέρχεται, στην πραγματικότητα σε δουλεμπόριο, ενώ η έλλειψη της σωστής καταχώρησης στο κράτος μέλος υποδοχής μπορεί να είναι πολύ δύσκολο να προσδιοριστεί η ακριβής ηλικία των εργαζομένων. Μια κοινωνικά ανεύθυνη

εταιρία θα μπορούσε απλά να επιβεβαιώσει την προσήλωσή της στην τοπική νομοθεσία και να ελπίζει να αποφύγει κάθε δημόσια καταδίκη. Ωστόσο, το πνεύμα των σχετικών οργάνων είναι να διατηρήσει το εθνικό δίκαιο ως θέμα της εταιρικής συμμόρφωσης και να μην επιτρέψει στις επιχειρήσεις να επωφεληθούν από την εκμετάλλευση. Αρκετές εταιρείες έχουν στο πρόσφατο παρελθόν δικαίως κατηγορηθεί για την εκμετάλλευση της παιδικής εργασίας και τη συμβολή στους μισθούς κοντά στα πρότυπα της φτώχειας του ΟΗΕ, ενώ μια σειρά από εταιρείες έχουν μνηυθεί για τα εργασιακά ζητήματα. Για παράδειγμα, η Unocal Corp. μνηύθηκε επειδή επέτρεψε στην κυβέρνηση του Μιανμάρ να βιάσει, να σκοτώσει, να χρησιμοποιήσει καταναγκαστική εργασία, και να μεταφέρει ολόκληρα χωριά για την παραγωγή φυσικού αερίου και την κατασκευή ενός πετρελαιοαγωγού της επιχείρησης στην εν λόγω χώρα.

Ο μηχανισμός παρακολούθησης και αξιολόγησης για τα ανθρώπινα δικαιώματα θα πρέπει επίσης να βρει εφαρμογή στο πεδίο των εργασιακών δικαιωμάτων. Οι κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ και του Οικουμενικού Συμφώνου, σε σχέση με την παιδική και την καταναγκαστική εργασία, είναι να αναθέσει σε εταιρείες όχι μόνο να απελευθερώσουν τα πρόσωπα αυτά από το βάρος τους, αλλά να συμβάλουν στην κοινωνική τους ένταξη μέσω της παροχής επαγγελματικής κατάρτισης, σχολική εκπαίδευση για τα παιδιά, την ιατρική περίθαλψη, την παροχή συμβουλών, και, ει δυνατόν, εναλλακτικές λύσεις παραγωγής εισοδήματος που, στην περίπτωση της παιδικής εργασίας, μπορεί να περιλαμβάνει τη συμμετοχή του γονέα του παιδιού ή εργασία στο ανώτερο σε ηλικία μέλος της οικογένειας. Αυτή η κίνηση προωθεί το σχηματισμό του ανθρώπινου κεφαλαίου, η οποία εάν αναπτυχθεί σε μεγαλύτερη κλίμακα από την εταιρεία, κυρίως με την παροχή επαγγελματικής κατάρτισης και άλλες δραστηριότητες εκπαίδευσης, θα παράγει ευεργετικά αποτελέσματα για τις εργασίες από το ειδικευμένο τοπικό εργατικό δυναμικό θα είναι φθηνότερες και πιο σταθερές από ό, τι την εισαγόμενη εργασία. Τα οφέλη για την οικονομία υποδοχής είναι επίσης σημαντικά.

Όσον αφορά το κλείσιμο ή τη συγχώνευση των ΠΕ που επηρεάζουν την απασχόληση μέλος υποδοχής, επηρεάζουν την προσπάθεια των μελών να επιλύσουν αυτές τις καταστάσεις, είτε εκ των προτέρων δημοσιοποιώντας ΠΕ-φιλικές προς τους επενδυτικούς νόμους, ή, όπου οι εταιρείες έχουν αποφασίσει να εκτρέψει τα μέτρα, τα κράτη υποδοχής καταφεύγουν σε διαπραγματεύσεις. Είναι σαφές από ό, τι σε

παρόμοιες περιπτώσεις η διαπραγματευτική πλεονέκτημα στηρίζεται με την ΠΕ. Μερικές κατασκευαστικές εταιρείες, όπως η Nike, έχουν καταστήσει πολιτική τους το να επενδύσουν σε χώρες όπου το κόστος εργασίας ήταν χαμηλό, κλείνοντας έτσι τα εργοστάσιά τους, σε χώρες όπου η βελτίωση της οικονομίας ωθεί τους μισθούς υψηλότερα. Η εξάλειψη αυτών των πολιτικών, αν και γενικά νόμιμη, πρέπει να αποτελεί στόχο της ΕΚΕ βέλτιστων πρακτικών.

3.2.3 Περιβαλλοντικά δικαιώματα και Αειφόρος Ανάπτυξη

Οι διεθνείς περιβαλλοντικές συνθήκες απευθύνονται στα κράτη μέλη, τα οποία με τη σειρά τους αντιμετωπίζουν ορισμένες από τις υποχρεώσεις που περιέχονται σε αυτά σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα στην εθνική νομοθεσία τους. Εκτός από την εγχώρια περιβαλλοντική νομοθεσία, κανένα άλλο όργανο δεν δεσμεύει νομικά τις επιχειρήσεις σε θέματα περιβάλλοντος, και η κατάσταση είναι παρόμοια με εκείνη που περιγράφεται σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των εργαζομένων στις προηγούμενες ενότητες. Ο πρωταρχικός στόχος του "soft law" είναι η βιώσιμη ανάπτυξη και απευθύνεται στα κράτη, τις επιχειρήσεις, την κοινωνία των πολιτών, και τις ενδο-κυβερνητικές οργανώσεις. Η έννοια σημαίνει ουσιαστικά ότι η επιδίωξη των οικονομικών στόχων θα πρέπει να συμπίπτει με την περιβαλλοντική και κοινωνική ανάπτυξη. Περιβαλλοντικά ζητήματα έχουν ενσωματωθεί στην πολιτική του ΠΟΕ¹⁴ και όλο και περισσότερο στις αποφάσεις του Δευτεροβάθμιου Δικαιοδοτικού Οργάνου της με σκοπό να σεβαστεί μη εμπορικές προτεραιότητες. Ενώ η συντριπτική πλειονότητα των πολυεθνικών επιχειρήσεων έχουν ενσωματώσει την περιβαλλοντική προοπτική στους κώδικες της επιχείρησής τους, αυτό δεν είναι κατ'ανάγκην στόχος για τη βιώσιμη ανάπτυξη, αλλά μπορεί να έχει να κάνει με τις περιβαλλοντικές απαιτήσεις της ενός συγκεκριμένου επενδυτικού σχεδίου. Η ΕΚΕ της αειφόρου ανάπτυξης ενισχύεται μέσω δανείων ή μηχανισμών ασφάλισης των διακυβερνητικών οργάνων, και κατέχει εξέχουσα σημασία στις κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ, του Global Compact, και της Agenda 21, μεταξύ άλλων.

¹⁴ Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

Η Παγκόσμια Τράπεζα απαιτεί αυστηρούς περιβαλλοντικούς ελέγχους, πριν και κατά τη διάρκεια υλοποίησης της επένδυσης. Επιπλέον, όλα τα επενδυτικά σχέδια που λαμβάνουν ένα δάνειο που σχετίζεται με το περιβάλλον και την ενίσχυση της κοινωνικής ικανότητας, προκειμένου να ασχοληθούν με τα σχετικά ζητήματα που προκύπτουν από τη λειτουργία του όλου σχεδίου. Παρά το γεγονός ότι η διατύπωση των οδηγιών της περιβαλλοντικής πολιτικής της Τράπεζας δεν κάνουν σαφή αναφορά στην αειφόρο ανάπτυξη, αυτό μπορεί σίγουρα να συναχθεί από το άρθρο 12 (δ) (i) της Συνθήκης MIGA¹⁵, η οποία συμφωνεί να εγγυηθεί μόνο εκείνες τις επενδύσεις που είναι «οικονομικά υγιείς» και οι οποίες συμβάλλουν στην ανάπτυξη της χώρας υποδοχής. Αυτό έχει ερμηνευθεί από την MIGA, μέλος του ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας, ώστε να συμπεριλάβει τις περιβαλλοντικές επιδόσεις και την αειφορία σε σχέση με τη διαχείριση των φυσικών πόρων.

Η ΕΚΕ που σχετίζεται με τη δημιουργία περιβαλλοντικής υποδομής μπορεί να θεωρηθεί ως ο ακρογωνιαίος λίθος της βιώσιμης ανάπτυξης. Εκτιμώντας ότι τα κράτη μέλη μπορούν να επιβλέπουν, να εφαρμόσουν και να επιβάλλουν την περιβαλλοντική νομοθεσία και τους κανονισμούς, οι πολυεθνικές εταιρείες έχουν την μοναδική ικανότητα να αναπτύξουν νέες τεχνολογίες που σχετίζονται με την ανακύκλωση, εναλλακτικές μορφές ενέργειας για την καθαρότερη παραγωγή αέρα και άλλα. Ακόμη και τα ανεπτυγμένα κράτη δεν έχουν αυτή την τεχνολογική ικανότητα. Αν αυτό συνδέεται περαιτέρω με τη συμβολή του κλάδου στο ανθρώπινο κεφάλαιο και την κοινωνική ανάπτυξη μέσω της δημιουργίας παραγωγικής απασχόλησης, είναι προφανές ότι οι πολυεθνικές εταιρείες είναι ουσιαστικά η κινητήρια δύναμη πίσω από την αειφόρο ανάπτυξη, ακόμη και αν το νομικό πλαίσιο καταρτίζεται από τα κράτη. Το επαναλαμβανόμενο θέμα πίσω από τις κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ, το Global Compact, και άλλα συναφή όργανα στηρίζεται στην εφαρμογή των α) χρηστή διαχείριση του περιβάλλοντος β) η προληπτική προσέγγιση προσαρμοσμένη στις ανάγκες της βιομηχανίας γ) καθαρότερη παραγωγή, την ανακύκλωση και τη χρήση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας μέσω της τεχνολογικής καινοτομίας, καθώς και η κατανομή αυτών των καινοτομιών, και δ) τη δημοσιοποίηση και διαβούλευση με τους ενδιαφερόμενους φορείς.

¹⁵ Multilateral Investment Guaranty Agency

Η συνδυασμένη εφαρμογή της αρχής της προφύλαξης και της χρηστής διαχείρισης του περιβάλλοντος απαιτεί από τις επιχειρήσεις να απέχουν από μια συγκεκριμένη λειτουργία που μπορεί να παράγει δυναμικό, αλλά με άγνωστες δυσμενείς συνέπειες για το περιβάλλον κατά τη στιγμή της δράσης. Το Οικουμενικό Σύμφωνο για τους σκοπούς της προσέγγισης των επιχειρήσεων επισημαίνει τα οφέλη των ΠΕ όσον αφορά το κόστος ασφάλισης, την εικόνα της εταιρείας, και μακροπρόθεσμα οφέλη. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω των μηχανισμών της εκτίμησης του περιβαλλοντικού κινδύνου, την αξιολόγηση του κύκλου ζωής, την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και τη στρατηγική της περιβαλλοντική αξιολόγηση. Οι μηχανισμοί αυτοί να επωφελούνται και απαιτούν την πλήρη δημοσιοποίηση και διαβούλευση με όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς. Όσον αφορά τη χρήση της τεχνολογίας στη μείωση των περιβαλλοντικών κινδύνων, ή στην ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, ένας σημαντικός αριθμός των πολυεθνικών έδωσε συγκεκριμένα παραδείγματα με τις απαντήσεις τους στο Οικουμενικό Σύμφωνο για το πώς είχαν οικονομικό όφελος από την ανακύκλωση, τη χρήση των εναλλακτικών πηγών ενέργειας και τις φιλικές προς το περιβάλλον πηγές, καθώς και για το πώς το προσωπικό τους είχε ανταποκριθεί σε αυτές τις πολιτικές που ακολουθούσε η επιχείρηση, λαμβάνοντας πρωτοβουλίες για τη διερεύνηση ή την ανάπτυξη αυτών των προοπτικών.

4. Σχέση Μητρικής – Θυγατρικής εταιρίας σύμφωνα με την Ελληνική νομοθεσία

4.1 Η έννοια της συνδεδεμένης επιχείρησης στην Ελληνική νομοθεσία¹⁶

Ο ορισμός της έννοιας της «συνδεδεμένης» επιχείρησης-προσώπου, έχει διατυπωθεί στο Ν2190/20: «Περί Ανωνύμων Εταιρειών» και πιο συγκεκριμένα στο άρθρο 42ε, παράγραφος 5, σε συνδυασμό με το άρθρο 96, παράγραφος 1. Επίσης παρουσιάζεται στο άρθρο 64: «Τροποποίηση διατάξεων του Κ.Φ.Ε.», παράγραφος 3α, του Ν4170/13 «Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2011/16/ΕΕ, ρύθμιση θεμάτων της ΕΛ.Τ.Ε., αναμόρφωση Οργανισμού του Ν.Σ.Κ. και άλλες διατάξεις», το οποίο συμπλήρωσε την παράγραφο 2, του άρθρου 39: «Υπερτιμολογήσεις και Υποτιμολογήσεις» του Ν2238/94: «Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος» καθώς επίσης και στο άρθρο 2: «Ορισμοί» του Ν4172/13: «Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος».

4.2 Η έννοια της «συνδεδεμένης» επιχείρησης με βάση το Νόμο 2190/20

Ο Ν2190/20 με βάση το άρθρο 42ε, παράγραφος 5, περίπτωση α, ορίζει ως «συνδεδεμένες» επιχειρήσεις εκείνες μεταξύ των οποίων υπάρχει σχέση μητρικής και θυγατρικής επιχείρησης. Πιο συγκεκριμένα, ορίζει πως υπάρχει σχέση μητρικής επιχείρησης προς θυγατρική όταν η μητρική επιχείρηση:

- a) είτε έχει την πλειοψηφία του κεφαλαίου ή των δικαιωμάτων ψήφου της θυγατρικής επιχείρησης, αν δηλαδή κατέχει την *πλειοψηφική συμμετοχή* ακόμη και όταν αυτή σχηματίζεται ύστερα από συνυπολογισμό των τίτλων και δικαιωμάτων που κατέχονται από τρίτους για λογαριασμό της μητρικής επιχείρησης,
- b) είτε εάν ασκεί *συμβατικό έλεγχο*, εάν δηλαδή ελέγχει την πλειοψηφία των δικαιωμάτων ψήφου της θυγατρικής επιχείρησης ύστερα από συμφωνία με άλλους μετόχους ή εταίρους της επιχείρησης αυτής ,
- c) είτε εάν ασκεί εξουσία στο *διορισμό μελών* της θυγατρικής, εάν δηλαδή συμμετέχει στο κεφάλαιο της θυγατρικής επιχείρησης και έχει το δικαίωμα,

¹⁶ <http://www.forologikanea.gr/news/endoomilikes-sunallages-kai-sundedemenes-epixeiriseis/>

είτε άμεσα, είτε μέσω τρίτων, να διορίζει ή να παύει την πλειοψηφία των μελών των οργάνων διοίκησης της θυγατρικής επιχείρησης,

- d) είτε ασκεί *δεσπόζουσα επιρροή* στην θυγατρική επιχείρηση. Δεσπόζουσα επιρροή υπάρχει όταν η μητρική επιχείρηση διαθέτει, άμεσα ή έμμεσα, δηλαδή μέσω τρίτων που ενεργούν για λογαριασμό της επιχείρησης αυτής, τουλάχιστον το 20% του κεφαλαίου ή των δικαιωμάτων ψήφου της θυγατρικής και, ταυτόχρονα, ασκεί κυριαρχική επιρροή στη διοίκηση ή τη λειτουργία της θυγατρικής.

Επιπλέον θα πρέπει να σημειωθεί πως σύμφωνα με τις περιπτώσεις β και γ της παραγράφου 5, του άρθρου 42ε, ως «συνδεδεμένες» επιχειρήσεις ορίζονται και οι θυγατρικές ή οι θυγατρικές των θυγατρικών των επιχειρήσεων με σχέση μητρικής προς θυγατρική, ακόμη και αν μεταξύ των θυγατρικών αυτών δεν υπάρχει απευθείας δεσμός συμμετοχής.

Επίσης, σύμφωνα με την περίπτωση δ της παραγράφου 5, του άρθρου 42ε ορίζονται ως «συνδεδεμένες» επιχειρήσεις και εκείνες που δεν συνδέονται με σχέσεις μητρικής προς θυγατρική, όμως εμπίπτουν στην υποχρέωση ενοποίησης βάσει του άρθρου 96, παράγραφος 1. Οι επιχειρήσεις αυτές είναι εκείνες που :

- a) είτε έχουν τεθεί υπό ενιαία διεύθυνση κατόπιν σύμβασης που έχει συναφθεί με την μητρική επιχείρηση ή σύμφωνα με τους όρους του καταστατικού τους
b) είτε τα διοικητικά, διαχειριστικά ή εποπτικά όργανα της θυγατρικής επιχείρησης, αποτελούνται κατά πλειοψηφία από τα ίδια πρόσωπα που ασκούν καθήκοντα κατά τη διάρκεια της χρήσης στην μητρική επιχείρηση.

4.3 Η έννοια της «συνδεδεμένης επιχείρησης» με βάση το νόμο 4172/13

Σύμφωνα με το Ν4172/13, ο οποίος με την παράγραφο 3α του άρθρου 64, συμπλήρωσε την παράγραφο 2, του άρθρου 39 του Ν2238/94: «Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος», ως «συνδεδεμένες» ορίστηκαν οι επιχειρήσεις που:

- a) Συνδέονται λόγω της συμμετοχής της μίας στην άλλη επιχείρηση, κατέχοντας άμεσα ή έμμεσα μετοχές, μερίδια, ή συμμετοχή στο κεφάλαιο τουλάχιστον τριάντα τρία τοις εκατό (33%), βάσει αξίας ή αριθμού, ή δικαιώματα σε κέρδη ή δικαιώματα ψήφου.

- b) Συνδέονται με κάθε άλλη επιχείρηση που κατέχει άμεσα ή έμμεσα μετοχές, μερίδια δικαιώματα ψήφου ή συμμετοχής στο κεφάλαιο τουλάχιστον τριάντα τρία τοις εκατό (33%), βάσει αξίας ή αριθμού, ή δικαιώματα σε κέρδη ή δικαιώματα ψήφου σε μία από τις «συνδεδεμένες» επιχειρήσεις.
- c) Συνδέονται με κάθε άλλο πρόσωπο με το οποίο υπάρχει σχέση άμεσης ή έμμεσης ουσιώδους διοικητικής εξάρτησης ή ελέγχου ή το πρόσωπο αυτό ασκεί καθοριστική επιρροή ή έχει τη δυνατότητα καθοριστικής επιρροής στη λήψη των αποφάσεων της επιχείρησης ή σε περίπτωση που και τα δύο πρόσωπα-επιχειρήσεις έχουν σχέση άμεσης ή έμμεσης ουσιώδους διοικητικής εξάρτησης ή ελέγχου ή δυνατότητα καθοριστικής επιρροής από τρίτο πρόσωπο.

4.4 Η έννοια «συνδεδεμένης» Επιχείρησης – Προσώπου με βάση το Νόμο 4172/13

Η έννοια του «Συνδεδεμένου» φυσικού ή νομικού προσώπου προσώπου, επαναδιατυπώθηκε με το άρθρο 2: «Ορισμοί», του Ν4172/13 «Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος», η ισχύς του οποίου ορίστηκε για διαχειριστικές χρήσεις που ξεκινούν από 01/01/2014. Βάσει του άρθρου 2 «συνδεδεμένο» πρόσωπο ορίζεται ως το κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, το οποίο συμμετέχει άμεσα ή έμμεσα στη διοίκηση, τον έλεγχο ή το κεφάλαιο άλλου προσώπου, το οποίο είναι συγγενικό ή με το οποίο συνδέεται. Σύμφωνα με το άρθρο 2 ως «συνδεδεμένο» πρόσωπο ορίζεται:

- a) το κάθε πρόσωπο που κατέχει άμεσα ή έμμεσα μετοχές, μερίδια ή συμμετοχή στο κεφάλαιο τουλάχιστον τριάντα τρία τοις εκατό (33%) βάσει αξίας ή αριθμού,
- b) δύο ή περισσότερα πρόσωπα, εάν κάποιον πρόσωπο κατέχει άμεσα ή έμμεσα μετοχές, μερίδια ή συμμετοχή στο κεφάλαιο τουλάχιστον τριάντα τρία τοις εκατό (33%) βάσει αξίας ή αριθμού,
- c) κάθε πρόσωπο με το οποίο υπάρχει σχέση άμεσης ή έμμεσης ουσιώδους διοικητικής εξάρτησης ή ελέγχου ή ασκεί καθοριστική επιρροή ή έχει τη δυνατότητα άσκησης επιρροής άλλου προσώπου ή σε περίπτωση που και τα

δύο πρόσωπα έχουν σχέση άμεσης ή έμμεσης ουσιώδους διοικητικής εξάρτησης ή ελέγχου ή δυνατότητα καθοριστικής άσκησης επιρροής από τρίτο πρόσωπο.

Η έννοια των συνδεδεμένων επιχειρήσεων αποδόθηκε στην ελληνική νομοθεσία με τέτοιο τρόπο που καθιστά σαφή τον ορισμό αυτών, ώστε να μπορούν να ελέγχονται οι ενδοομιλικές συναλλαγές. Στην Ελλάδα, με το άρθρο 26 ν.3728/2008 θεσπίστηκε υποχρέωση για τις συνδεδεμένες επιχειρήσεις για κατάρτιση φακέλου τεκμηρίωσης τιμών των μεταξύ τους συναλλαγών. Βέβαια, στην παρούσα ανάλυση δεν θα επεκταθούμε σε περαιτέρω λεπτομέρειες, αλλά αξίζει να επισημάνουμε το βαθμό σημαντικότητας της σαφήνειας του όρου των συνδεδεμένων επιχειρήσεων.

5. Συμπεράσματα

Από την ανάλυση που προηγήθηκε μπορούμε εύκολα να αντιληφθούμε την σημαντικότητα του ρόλου των θεσμικών οργάνων στην ορθή λειτουργία, την επιτήρηση και εφαρμογή των κανονισμών που πρέπει να ακολουθούν οι πολυεθνικές επιχειρήσεις ώστε να είναι συνεπείς απέναντι στην κοινωνία και το περιβάλλον όπου δραστηριοποιούνται. Παρατηρούμε μέσα από την ανάλυση ότι η διεθνής νομοθεσία στα ζητήματα αυτά είναι αρκετά επιεικής και ευμετάβλητη καθώς οι πολυεθνικές επιχειρήσεις μπορούν να διαφύγουν των υποχρεώσεών τους ανατρέχοντας στο τοπικό νομοθετικό δίκαιο όταν αυτό ευνοεί τις αθέμιτες πρακτικές τους, όπως παιδική εργασία, αθέμιτος ανταγωνισμός, δωροδοκία και άλλα.

Επομένως, συμπεραίνουμε ότι το διεθνές δίκαιο (soft law) θα πρέπει να ισχυροποιήσει τη θέση του μέσω των δημόσιων διεθνών οργάνων και των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων που διαθέτει ώστε να μπορέσει να αντιμετωπίσει την έλλειψη νομοθετικού πλαισίου. Αν και έχει γίνει μια καλή αρχή μέσω την κατευθυντήριων γραμμών του ΟΟΣΑ και του Global Compact πρέπει να επιβληθούν αυστηρότερες κυρώσεις στις πολυεθνικές επιχειρήσεις καθώς και στα κράτη που αγνοούν και δεν συμμορφώνονται με τους κανονισμούς αυτούς.

Τέλος, παρατηρούμε ότι και στην Ελλάδα έχει γίνει μεγάλη προσπάθεια για τη δημιουργία νομοθετικού πλαισίου που καθιστά σαφή τη σχέση μητρικής-θυγατρικής και ορίζει κανόνες αποφυγής της φοροδιαφυγής και ελέγχου των ενδοομιλικών συναλλαγών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών, Χ. Παμπούκης, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010

Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, Ευάγγελος Περάκης, Τόμος Πρώτος, Εισαγωγικό Μέρος και Γενικές Διατάξεις, Β Έκδοση, 2002, Νομική Βιβλιοθήκη

Foreign Direct Investment and the Multinational Enterprise, Steven Brakman and Harry Garretsen, Seminar Series

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Multinational Corporations, University of Columbia

Corporate Social Responsibility of International Law, Ilias Bantekas

The legal and ethical environment for multinational corporations, Don Mayer and Ruth Jebe, Chapter 13

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

<http://www.forologikanea.gr/news/endoomilikes-sunallages-kai-sundedemenes-epixeiriseis/>

<https://www.unglobalcompact.org/Languages/Greek/index.html>

<http://applications-of-strategic-management.24xls.com/el105>

https://en.wikipedia.org/wiki/Soft_law

Κατευθυντήριες Οδηγίες του Ο.Ο.Σ.Α. για τις Πολυεθνικές Επιχειρήσεις:
Συστάσεις για υπεύθυνη επιχειρηματική συμπεριφορά σε παγκόσμιο πλαίσιο (σε μορφή doc μέσω διαδικτύου)